

Afgørelser – Reg. nr.:

Fredningen vedrører:

Domme

Taksationskommissionen

Natur- og Miljøklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

Forslag

Dispensationer: sidst i filen med den nyeste til sidst

Modtaget i
Naturstyrelsen

16 OKT. 2013

Taksationskommissionen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Sag nr. 383
J.nr. NST-4113-00020
Ref. SASIV

**Sag nr. 383 – Fredning og erstatning i sagen om Svartingeda-
len i Bornholms kommune**

Den 16.10.2013

Vedlagt fremsendes et eksemplar af Taksationskommissionens
kendelse vedrørende fredning og erstatning i sagen om Svartinge-
dalen i Bornholms kommune.

Søgsmål til prøvelse af Taksationskommissionens afgørelse kan
anlægges efter § 88 i naturbeskyttelsesloven inden 6 måneder ef-
ter, at afgørelsen er meddelt. Sag anlægges, hvis sagsøgeren har
hjemting i Danmark, ved den byret, hvor sagsøgeren har hjemting.

Med venlig hilsen

Sarah Sivebæk
Sekretær

*Taksationskommissionen
Sekretariat
Haraldsgade 53
2100 København Ø*

Tlf.: 72 54 30 00

TAKSATIONSKOMMISSIONEN
ADRESSE
HARALDSGADE 53, 2100 KØBENHAVN Ø
TELF 72543000

Sag nr. 383

Fredning af arealer i Svartingedalen

Kendelse

Meddelt 16. oktober 2013

Indledning

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2013 om erstatning i anledning af fredning af arealer i Svartingedalen er påklaget til Taksationskommissionen af følgende lodsejere:

Lb.nr. 2 Kim René Mortensen og Heidi Charlotte Dam

Lb.nr. 5 Georg Ulrik Baunkjær.

Taksationskommissionen har den 6. september 2013 afholdt forhandlingsmøde og foretaget besigtigelse.

Ejerne af lb. nr. 2, Kim René Mortensen og Heidi Charlotte Dam, var mødt.

For og med ejeren af lb. nr. 5, George Baunkjær mødte skov- og landskabsingeniør Bo Christiansen.

For Naturstyrelsen mødte biolog Else Marie Stamphøj og vildtforvaltningskonsulent John Orbitt.

For Bornholms Regionskommune mødte landskabsarkitekt Ilsebil Hansen og Ole Holm Petersen.

Endvidere deltog kommissionens vurderingskyndige konsulent, fhv. kontorchef, cand. polit. Erik Eriksen.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse og de under sagen nedlagte påstande

Lb.nr. 2 Kim René Mortensen og Heidi Charlotte Dam

Natur- og Miljøklagenævnet har fastsat erstatningen for lb. nr. 2, matr.nr. 57 Rusker, med et fredet areal på i alt 11,19 ha således:

Skovbevoksede § 3 arealer (4,24 ha a 10.000 kr. pr. ha)	42.400 kr.
Skovarealer (6,20 ha a 10.000 kr. pr. ha)	62.000 kr.
Tilplantningsforbud m.m. (0,75 ha a 15.000 kr.)	11.250 kr.
Fjernelse af nåletræsbeplantning	10.000 kr.
Ny sti (733 m a 60 kr. pr. løbende m)	43.980 kr.
Eksisterende sti (411 m a 15 kr. pr. løbende m)	6.165 kr.

I alt 175.795 kr. rundet op til hele hundreder 175.800 kr.

Ejerne har nedlagt påstand om en erstatning på 813.680 kr. svarende til erstatningspåstanden for Natur- og Miljøklagenævnet.

Erstatningskravet er specificeret således:

1. 11,19 ha a 15.000 kr.	167.850 kr.
2. 733 løbende m ny anlagt sti a 45 kr.	32.985 kr.
3. 411 løbende m tidligere sti a 45 kr.	18.495 kr.
4. 0,6 ha mark a 100.000 kr.	60.000 kr.
5. 0,15 ha juletræer a 100.000 kr.	15.000 kr.
6. Fældning	10.000 kr.
7. Brænde	10.000 kr.
8. Eng 3,75 ha a 20.000 kr.	75.000 kr.
9. Mistet forpagtning 0,6 ha a 3.500 kr. kapitaliseret med faktor 33,33	70.000 kr.
10. Jagt 25 % af skønnet jagtleje på 800 kr. pr. ha kapitaliseret med faktor 33,33	74.600 kr.
11. Ejendomsværdiforringelse 25 % af 100.000 kr. pr. ha (11,19 ha)	279.750 kr.

Ejerne har til støtte for deres erstatningspåstand i klageskrivelsen og under den mundtlige forhandling gentaget det for Natur- og Miljøklagenævnet anførte. Ejerne har med hensyn til kravet om erstatning for brænde mv. nærmere anført, at de ikke har solgt træ fra ejendommen, men de selv skover på ejendommen, og at gården bliver opvarmet med det brænde, der skoves på ejendommen. Ejerne har med hensyn til kravet om erstatning for sti, forringelse af jagt og ejendomsværdi anført, at det er med urette, at det ved Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er lagt til grund, at der på visse strækninger var eksisterende stier. Der var således ikke, da fredningssagen blev rejst, en sti, der førte fra Ambrosens Stenværk mod åen, idet den sti, der tidligere blev benyttet til kørsel med traktor i forbindelse med skovarbejde, var tilvokset, da fredningssagen blev rejst. Der var heller ikke, da sagen blev rejst, egentlige eksisterende stier nordøst for gårdens bygninger, men alene dyreveksler og ulovligt etablerede trampestier. Ejerne har for en halv snes år siden accepteret, at den ulovligt etablerede sti fra skellet mod Åhalsgård til Jættebold blev istandsat, hvad der ikke erstatningsmæssigt bør komme dem til skade. Den offentlige adgang til det fredede område vil medføre en væsentlig forringelse af jagten. Jagten er ikke udlejet. Ejerne afholder en gang årligt jagt sammen med ejeren af Åhalsgård. Herudover anvender Kim Mortensen ejendommen til bukkejagt. Omtalen af fredningen og fredningens gennemførelse har medført, at der flere gange årligt kommer naturvejledere til det fredede område med mange gæster, og der også i øvrigt kommer mange i området, mens der tidligere kun var få besøgende. Der er endvidere nu i modsætning til tidligere ofte trafik på den vej, der fører forbi gårdens bygninger til stenværket. Hvis der udsættes dyr til afgræsning af de fredede engarealer, eller arealerne skal slås med le, vil det også medføre en del trafik forbi gårdens bygninger.

Natur- og Miljøklagenævnet har fastsat erstatningen for lb. nr. 5, matr.nr. 77 n Klemensker, med et fredet areal på i alt 8,92 ha således:

Skovbevoksede § 3 arealer (0,73 ha a 10.000 kr. pr. ha)	7.300 kr.
Skovarealer (8,19 ha a 10.000 kr. pr. ha)	81.900 kr.
Ny sti (636 m a 60 kr. pr. løbende m)	38.160 kr.
I alt 127.360 kr. rundet op til hele hundreder	127.400 kr.

Ejeren har påstået erstatningen fastsat til 319.243 kr.

Erstatningskravet er specificeret således:

1. Nedgang i ejendommens handelsværdi	65.650 kr.
2. Jagt 33 % af skønnet jagtleje på 1.200 kr. pr. ha kapitaliseret med 33,33	118.933 kr.
3. Fredningsnævnets erstatning	134.660 kr.

Ejeren har til støtte for den nedlagte påstand i klageskrivelsen og under den mundtlige forhandling henholdt sig til det for Natur- og Miljøklagenævnet anførte. Ejeren har med hensyn til kravet om erstatning for restriktionerne på driften af skovarealerne og arealerne omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 nærmere anført, at han hidtil selv har kunnet skove mellem 30 og 50 m³ brænde årligt på de fredede arealer. Ejeren har til støtte for kravet om erstatning for forringet jagt anført, at lejen for jagt på arealer som det fredede, når der ikke er offentlig adgang, normalt er omkring 1.200 kr. pr. ha årligt, mens jagtlejen for arealer med offentlig adgang alene er omkring 800 kr. pr. ha. Jagten er ikke udlejet. Ejeren afholder en gang årligt jagt på ejendommen.

Naturstyrelsen og Bornholms Regionskommune har nedlagt påstand om stadfæstelse af Natur- og Miljøklagenævnets erstatningsfastsættelse vedrørende ejendommene lb nr. 2 og 5.

Naturstyrelsen og Bornholms Regionskommune har i skriftlige indlæg af henholdsvis 26. august og 3. september 2013 henholdt sig til det af Natur- og Miljøklagenævnet anførte og har herudover med hensyn til de eksisterende stier på Svartingegård anført, at det må erkendes, at en del af de stier nordøst for bygningerne på Svartingegård, som Natur- og Miljøklagenævnet har anset som eksisterende, er meget primitive og ufremkommelige. For så vidt angår kravet om erstatning for forringelse af jagt har Naturstyrelsen henvist til, at jagt typisk foregår på tidspunkter af døgnet, hvor der kun i meget begrænset omfang kan forventes besøgende i området. Skoven og det kuperede terræn i Svartingedalen giver vildtet gode muligheder for skjul. Naturstyrelsen har kunnet udleje jagten på arealer med betydelig publikumsaktivitet, f.eks. i Salene Bugt, til en leje, der svarer til lejen for arealer med ringe publikumsaktivitet. Det kan ikke antages, at den samlede vildtbestand i Svartingedalen vil blive forringet som følge af fredningens gennemførelse, og muligheden for at nedlægge vildt vil kun blive marginalt ringere. Ejerne vil kunne afkræve betaling af naturvejledere og andre, der udnytter adgangen til det fredede område erhvervsmæssigt. Plejeaktiviteterne vil, efter at første gangsplejen er foretaget, komme til at foregå 3-5 arbejdsdage årligt. Det er muligt, at kommunen i forbindelse med plejen vil benytte vejen forbi Svartingegård. Hvis området skal afgræsses med kreaturer, hvad der ikke er planer om, vil det ske i samarbejde med ejerne i området. Afgræsning med kreaturer vil kræve dagligt tilsyn.

Ved Taksationskommissionens besigtigelse blev det bl.a. konstateret, at den sti, der fører fra Ambrosens Stenværk mod åen, er en gammel skovvej, der er tilvokset på enkelte kortere strækninger. De stier nordøst for Svartingegårds bygninger, der er anset for eksisterende af Natur- og Miljøklagenævnet, er på de fleste strækninger primitive, smalle, tilvoksede trampespor, der ikke adskiller sig afgørende fra trampesporene på de strækninger, hvor Natur- og Miljøklagenævnet har anset stien på ejendommen som en ny sti.

Det er endvidere oplyst, at ejeren af lb.nr. 5 erhvervede den fredede ejendom i 1996. Ejendommens bebyggelse er beliggende omkring 600 m fra det fredede areal.

Naturstyrelsen har den 16. september 2013 fremsendt Danmarks Naturfredningsforenings opmåling af de stier på ejendommen lb.nr. 2, der er angivet som eksisterende af Natur- og Miljøklagenævnet. Det fremgår heraf, at den samlede længde af disse stier (oprundet) er 558 m. Den udlagte sti fra skellet mod nord til Jættebold har en længde (oprundet) på 70 m, mens stien ved stenværket har en længde (oprundet) på 148 m, eller i alt 218 m. De øvrige af disse stier har (afrundet) en længde på 340 m.

Taksationskommissionens bemærkninger

Ad lb. nr. 2

Af de grunde, der er anført af Natur- og Miljøklagenævnet, herunder navnlig henset til den ringe forstmæssige værdi af de skovbevoksede arealer og de vanskelige adgangsforhold til disse arealer, tiltræder Taksationskommissionen, at erstatningen for ejendommens værdiforringelse som følge af plejebestemmelserne og dyrkningsrestriktionerne vedrørende de skovbevoksede § 3 - arealer og skovarealerne samt tilplantningsforbuddet og fjernelsen af nåletræsbeplantningen er fastsat som sket, idet der herved er ydet fuld erstatning for ejendommens værdinedgang som følge af de ved fredningen skete indskrænkninger i muligheden for udnyttelsen af disse arealer.

Med hensyn til ejernes krav om erstatning for etablering af sti, forringelse af jagt og værdiforringelse i øvrigt bemærkes, at Taksationskommissionen efter karakteren og kvaliteten af trampesporet nordøst for ejendommens bebyggelse finder, at erstatningen for udlæg af denne stistrækning også under hensyn til den væsentlige forøgelse af offentlighedens benyttelse af området, fredningen har medført, bør fastsættes til 60 kr. pr. løbende m, idet det dog tiltrædes, at erstatningen for stiudlægget fra skellet med Åhalsgård til Jættebold er fastsat til 15 kr. pr. løbende m. Det tiltrædes endvidere, at erstatningen for stien ved Ambrosens Stenværk er fastsat til 15 kr. pr. løbende m. Erstatningen for stiudlægget fastsættes herefter således, at der tillægges en erstatning på 60 kr. pr. løbende m for 1073 m sti og en erstatning på 15 kr. pr. løbende m for 218 m sti, eller i alt 67.650 kr. Den samlede erstatning kan herefter opgøres til 193.300 kr. Når henses til, at stiudlægget sker i et område, hvor jordværdien højest var 100.000 kr. pr. ha på fredningstidspunktet og til, at det må antages, at fredningen herunder den offentlige adgang alene medfører en forholdsvis begrænset forringelse af jagtmulighederne og af den jagtleje, der kan opnås for arealet, findes der herved at være ydet fuld erstatning for den nedgang af ejendommens værdi, som stiudlægget medfører. Idet det endvidere ikke kan antages, at ejendommens værdi som følge af fredningen er faldet med mere end den opgjorte erstatning på 193.300 kr., fastsættes erstatningen til dette beløb.

Ad lb.nr. 5

Af de grunde, der er anført af Natur- og Miljøklagenævnet, herunder navnlig henset til den ringe forstmæssige værdi af de skovbevoksede arealer og de vanskelige adgangsforhold til disse arealer, tiltræder Taksationskommissionen, at erstatningen for ejendommens værdiforringelse som følge af plejebestemmelserne og dyrkningsrestriktionerne vedrørende de skovbevoksede § 3 – arealer og skovarealerne er fastsat som sket, idet der herved er ydet fuld erstatning for ejendommens værdinedgang som følge af de ved fredningen skete indskrænkninger i muligheden for udnyttelsen af disse arealer.

Med hensyn til ejerens krav om erstatning for etablering af sti, forringelse af jagt og værdiforringelse i øvrigt bemærkes, at kommissionen når henses til, at stiudlægget sker i et område, hvor jordværdien højest var 100.000 kr. pr. ha på fredningstidspunktet og til, at det må antages, at fredningen herunder den offentlige adgang alene medfører en forholdsvis begrænset forringelse af jagtmulighederne og af den jagtleje, der kan opnås for arealet, findes der ved den tilkendte erstatning på 60 kr. pr. løbende m at være ydet fuld erstatning for den nedgang af ejendommens værdi som stianlægget medfører. Idet det endvidere ikke kan antages, at ejendommens værdi som følge af fredningen er faldet med mere end den tilkendte erstatning på 127.400 kr. tiltrædes det, at erstatningen er fastsat som sket.

Herefter bestemmes:

Der fastsættes til nedennævnte ejere følgende erstatningsbeløb:

Lb.nr. 2 Kim René Mortensen og Heidi Charlotte Dam 193.300 kr.

Lb.nr. 5 Georg Ulrik Baunkjær 127.400 kr.

Erstatningsbeløbene forrentes som bestemt ved Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2013.

I godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand tillægges der ejeren af lb. nr. 5 3.000 kr., der kan udbetales til skov- og landskabsingeniør Bo Christiansen, Plantagevej 34, 3751 Østermarie.

B. Vollmond

Gitte Hansen

Allan Bechsgaard

NATUR- OG
MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

**Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse
af 20. februar 2013
i sagen om fredning af arealer i Svartingedalen
i Bornholms Regionskommune
(sag nr. NMK-520-00013)**

Indledning

Fredningsnævnet for Bornholm har den 1. november 2010 truffet afgørelse om fredning af arealer i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune og om erstatning for fredningen.

Fredningssagen er rejst af Danmarks Naturfredningsforening 16. december 2009, jf. fredningsforslag af 16. december 2009 og revideret fredningsforslag af juni 2010.

Fredningen omfatter et område på ca. 37 ha. Området er med undtagelse af 0,07 ha, der ejes af Bornholms Regionskommune, ejet af syv private lodsejere.

Fredningsnævnet har fastsat erstatninger for i alt 605.745 kr.

Naturklagenævnet - nu Natur- og Miljøklagenævnet¹ - skal efterprøve fredningsnævnets afgørelse i sin helhed, da den samlede erstatning og godtgørelse i anledning af fredningen overstiger 100.000 kr., jf. dagældende § 42 i naturbeskyttelsesloven. Fredningsnævnets afgørelse er desuden påklaget af to lodsejere og af By- og Landskabsstyrelsen (nu Naturstyrelsen).

Beskrivelse af fredningsområdet

De mange sprækkedale er et dominerende træk i det bornholmske granitlandskab. Sprækkedalene fik deres endelige udformning hen imod sidste istids slutning, men deres dannelseshistorie strækker sig over meget lang tid. Sprækkedalene er forbløffende retlinjede og har ofte en længde på flere kilometer. Svartingedalen er en godt 4 km lang sprækkedal. Mod nord skæres dalen af en mindre, meget markant nord-sydgående sprækkedal kaldet Åhalsen, som med sine lodrette klippevægge synliggør sprækkedalens dannelseshistorie.

For 70-100 år siden var Svartingedalen en af Bornholms turistattraktioner. Også mange bornholmere tog på tur ud til dalen, bl.a. til den store vandreblok Jættebold, der ligger i tilknytning til Åhalsen.

¹ Jf. lov nr. 484 af 11. maj 2010 om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love samt lov nr. 483 af 11. maj 2010 om Natur- og Miljøklagenævnet som ændret ved lov nr. 1608 af 22. december 2010

Den hyppige anvendelse af dalen ophørte omkring midten af 1950'erne. Sidenhen er dalen groet til, så de tidligere lysåbne arealer med ene, urter og græs er afløst af skov.

Skoven fremstår med et urskovslignende præg med stor strukturmæssig mangfoldighed, herunder træer af forskellig art og alder samt stående og liggende dødt ved. Bevoksningerne, der overvejende har udviklet sig frit, domineres af løvtræer såsom avnbøg, fugle-kirsebær, ask, bøg, hassel og hvidtjørn. Rødel vokser langs Baggeå og på de mest fugtige partier. Skoven i Svartingedalen er en typisk bornholmsk bondeskov, hvor ejerne hist og her har fældet for at få tømmer og brænde til eget forbrug. Skoven bærer præg af, at foryngelsen er sket naturligt. Dog ligger i tilknytning til dyrkede arealer neden for Svartingegård en nåletræsbeplantning med normansgran og nobilis. Spredt i fredningsområdet er desuden enkelte nåletræer og nåletræsklynger.

Jordbunden i dalen er muldrig og leret. Der er en frodighed af bregner og et tæppe af mosklædte sten og stammer. Eksempelvis ses levermos, cypresmos og stjernemos. I skovbunden vokser bl.a. finger-lærkespore, skov-byg, vand-karse, tidlig skovhejre og finbladet mangeløv, blå anemone og tyndakset gøgeurt. I mange af skovens lysninger er et tæt buskads af brombær, hindbær og hundetrose. I fredningsområdet er et langstrakt eng-/moseområde, der er ved at gro til. I tilknytning hertil ligger et ca. 950 m² stort vandhul med permanent vanddække.

Baggeå løber ca. 3,4 km gennem fredningsområdet og er et naturligt vandløb, der tjener som gyde- og opvækstområde for ørreder. Der er ikke registreret fisk i den nordlige del af vandløbet, men ørredbestanden vurderes at være god i den sydlige del. Dette skyldes formentligt, at den nordlige del periodevist udtørre, hvorimod den sydlige del konstant forsynes med vand fra en kilde. Udover denne sydlige kilde findes en kilde ved Ambrosens Stenværk, hvilket kan ses på de våde klippevægge. Inden for fredningsområdet findes i tilknytning til Baggeå en række overvågnings- og faunastationer. I 2008 var åens biologiske vandkvalitet middel, jf. Dansk Vandløbs Fauna Index (DVFI).

Sydøst for Svartingegård ligger et nedlagt stenværk (Ambrosens Stenværk). Der er ikke længere råstofressourcer i fredningsområdet, men stenbruddet vidner om, at der i årenes løb er brudt en del granit og gnejs på Bornholm. Der findes i området en del stendiger, der har været brugt som markering af skel og som hegning af afgræssede arealer. Digerne synliggør tidligere tiders arealanvendelse og ejerskab og er karakterskabende landskabselementer samt vigtige levesteder og spredningskorridorer for dyr og planter.

Der er offentlig adgang til den nordlige del af fredningsområdet, som er omfattet af en ældre fredning fra 1927 (Åhalsen). En eksisterende sti forløber gennem Åhalsen og deler sig herefter i to. Den vestlige sti fører bl.a. forbi Jættebold og to andre store sten. Efter det oplyste har det været muligt at gå en mindre rundtur i det nordlige område. Ved Svartingegård er i forlængelse af markvejen en sti, der fører ind til det nedlagte stenbrud og videre ind i fredningsområdet. I den sydlige ende af fredningsområdet er en parkeringsplads ved vandværket og i forlængelse heraf en adgangsvej ind i fredningsområdet. De nævnte stier – henholdsvis i den nordlige, centrale og sydlige del af fredningsområdet - er ikke indbyrdes forbundne, og det er således i dag ikke muligt for offentligheden at vandre gennem hele dalens længde.

Fredningsområdet og baggrunden for fredningssagen er nærmere beskrevet i Danmarks Naturfredningsforenings fredningsforslag (juni 2010) som delvist gengivet i fredningsnævnets afgørelse af 1. november 2010.

Forholdet til planlægningen og de generelle beskyttelser i lovgivningen

Fredningsområdet er i regionkommuneplanen udlagt til særligt naturområde. Arealer umiddelbart op til fredningsområdet er udlagt som skovtilplantningsområde og særligt landbrugsområde.

Svartingedalen ligger i et større område, der er udlagt som vandforsyningsområde og område med særlige drikkevandsinteresser. Vandværket Bornholms Forsyning A/S er ansvarlig for to vandværksboringer i fredningens sydlige del. Der er i øjeblikket udlagt 300 m beskyttelseszoner omkring vandboringerne. Det er oplyst, at vandværksboringerne ikke i fremtiden skal anvendes til drikkevandsforsyning, og at de vil blive demonteret.

Et areal på ca. 3 ha (Åhalsen) er fredet ved deklaration tinglyst den 29. marts 1927 på matr.nr. 38a og matr.nr. 38b. Med fredningsdeklarationen er fastsat, at der stedse skal være offentlig adgang forbi Åhalsgård og videre ind i Åhalsen. Desuden er fastsat, at der ikke må brydes sten i erhvervsøjemed, samt at beplantningen på de ved deklarationen fredede arealer i alt væsentligt skal bevares uforandret i dens nuværende karakter og omfang.

Store dele af fredningsområdet er omfattet af fredskovspligt efter skovloven, og skovarealet afkaster skovbyggelinje, jf. naturbeskyttelseslovens § 17. Syd for fredningsområdet ligger et beskyttet fortidsminde, hvis beskyttelseslinje omfatter ca. 0,22 ha af fredningsområdet, jf. naturbeskyttelseslovens § 18.

Baggeå, vandhullet i engen, og eng-/mosearealer i tilknytning til Baggeå er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. I forbindelse med fredningssagens behandling i fredningsnævnet har Bornholms Regionskommune foretaget en revurdering af vejledende § 3-registreringer. Det fremgår, at store dele af § 3-områderne kan karakteriseres som sumpskov og andre dele som højstaudesamfund. I forbindelse med revurderingen har Regionskommunen udtaget nogle engarealer af § 3-registreringen. De udtagne arealer omfatter et tilsæt kulturgæsareal på skråningen neden for Svartingegård (0,6 ha), der i mange år har været gødsket og høstet, og et areal med en nåletræsbeplantning (0,15 ha) i tilknytning til kulturgæsarealet.

Stendiger i området er omfattet af museumslovens kapitel 8a.

Fredningsområdet omfatter ikke arealer inden for internationale naturbeskyttelsesområder. Danmarks Naturfredningsforening vurderer, at fredningen kan medvirke til at sikre en gunstig bevaringsstatus i EF-habitatområde nr. 211 (Hvideodde Rev) vest for Bornholm, da forbud mod gødskning og sprøjtning i fredningsområdet på længere sigt vil bevirke, at vandkvaliteten af Baggeå forbedres til gavn for det nedstrøms vandsystem og farvandet ud for Muleby. Fredningsområdet vurderes at have potentiale for flere af de særligt beskyttede bilag IV arter, men der er ikke gennemført systematiske undersøgelser med henblik på at registrere bilag IV arter.

Fredningsnævnets behandling og afgørelse om fredning

Fredningsnævnet for Bornholm har den 28. april 2010 afholdt offentligt møde og besigtigelse af området. Fredningsnævnet har den 15. juli 2010 udsendt det reviderede fredningsforslag (juni 2010) til udtalelse hos samtlige lodsejere m.fl.

Naturstyrelsen og Bornholms Regionskommune har tilsluttet sig, at området er fredningsværdigt. Styrelsen har haft en række bemærkninger til det nærmere indhold af fredningsforslaget, herunder om afgrænsningen af fredningsområdet mod syd, om at fredningsbestemmelser om vildtfodring er unødvendige og om placering af borde og bænke ved Ambrosens Stenværk. Lodsejere har bl.a. gjort gældende, at stenværket og arealer omkring dette skal udtages af fredningen, samt at der ikke bør opstilles borde og bænke i stenværket som foreslået af sagsrejsen.

Fredningsnævnet har fundet, at Svartingedalen rummer enestående landskabelige geologiske, biologiske og kulturhistoriske diversiteter og værdier, der bør sikres varigt ved en fredning. Da det fredede område af hensyn til sikringen og oplevelsen af de nævnte diversiteter og værdier bør have en både fornøden og naturlig sammenhæng og afgrænsning, har fredningsnævnet fundet, at fredningsområdet bør afgrænses som foreslået i Danmarks Naturfredningsforenings reviderede fredningsforslag. Fredningsnævnet finder således, at området omkring det nedlagte Ambrosens Stenværk og den hertil knyttede kulturhistorie fremstår med en sådan sammenhæng med den øvrige del af sprækkedalsområdet og oplevelsen heraf, at det nedlagte stenværk og området omkring det ikke bør udtages fra en fredning. Tilsvarende finder fredningsnævnet af hensyn til en naturlig afgrænsning af fredningsområdet, at der som foreslået også bør foretages en fredning af den sydvestligste del af området.

Herefter, og da det endelige fredningsforslag har til formål at bevare nævnte værdier samt at sikre adgang til naturpleje og formidling af områdets natur- og kulturhistorie til offentligheden, finder fredningsnævnet, at forslaget bør gennemføres som nærmere bestemt. Fredningsnævnet har fundet, at publikumsfaciliteter såsom bænke og borde og større formidlingstavler mm. mest hensigtsmæssigt for oplevelsen og formidlingen så vidt muligt bør opstilles ved stiernes sammenløb neden for Ambrosens Stenværk frem for i stenværket.

Fredningen har til formål *at* sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealet, *at* sikre og udvikle det nuværende urskovslignende skovbillede med en betydelig andel træer ældre end almindelig hugstalter og en betydelig andel dødt ved, *at* sikre et åbent, ureguleret og naturligt vandløb med god økologisk vandløbskvalitet og et varieret dyre- og planteliv, *at* sikre og forbedre engen, så den fremstår lysåben, *at* sikre et vandhul med høj økologisk kvalitet, naturlig vandstand samt et alsidigt og naturligt dyre- og planteliv og *at* sikre og forbedre dalens herlighedsværdi gennem rydning og pleje af spektakulære klippepartier, udsigter mm. (§ 1). Der er med henblik herpå bl.a. fastsat forbud mod terrænnændringer, byggeri, hegning mv. (§ 3), retningslinjer for driften (§ 4), bestemmelser om naturpleje (§ 5), om adgangen til at udføre arkæologiske undersøgelser (§ 6), om jagt (§ 7) og om offentlighedens adgang og formidling (§ 8), om rydning af nåletræsbeplantning på en ejendom (§ 9) og om ophævelse af den tidligere fredning (§ 10).

Klager og synspunkter for Natur- og Miljøklagenævnet

Fredningsnævnets afgørelse er for så vidt angår fredningens indhold påklaget af én lodsejer (lb.nr. 2) og af Naturstyrelsen.

I klagen fra lb.nr. 2 gøres gældende, at det nedlagte stenbrug (Ambrosens Stenværk) skal tages ud af fredningen. Der henvises til, at inddragelse af stenværket med placering af borde og bænke nedenfor som fastsat i fredningsnævnets afgørelse dels vil medføre øget færdsel tæt forbi klagers

ejendom (Svartingegård) og dels vil være til gene for klagers egen rekreative anvendelse af stenværket.

I klagen fra Naturstyrelsen er for så vidt angår fredningens indhold anført, at fredningsnævnet har besluttet, at den fremtidige drift af arealet neden for Svartingegård kan fortsætte som hidtil, jf. § 4, og at arealet med nåletræsbeplantning kan drives som det tilgrænsende areal, når beplantningen er fjernet, jf. § 9. Som konsekvens bør der ske en ændring af bestemmelsen i § 4 om lysåbne arealer, hvorefter der ikke må foretages gødskning eller jordbearbejdning og ikke må anvendes sprøjtegifte eller andre former for gift.

Klagerne fra lb.nr. 2, lb.nr. 5 og Naturstyrelsen angår i øvrigt fredningsnævnets fastsættelse af fredningerstatning, der behandles i Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse om erstatning i anledning af fredningen af Svartingedal.

Bemærkninger til klagerne

Ambrosens Stenværk og placering af borde og bænke

Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at Ambrosens Stenværk fremstår som en naturlig del af fredningsområdet, og at det desuden er et godt udgangspunkt for formidling af sprækkedalens landskabshistorie og kulturhistorie. Ambrosens Stenværk bør derfor være en del af fredningen, og området bør fortsat være tilgængeligt for offentligheden. *Naturstyrelsen* er af den opfattelse, at der også før fredningen har været mulighed for offentligheden for at gå eller cykle fra Kirkedalsvej forbi Svartingegård til det nedlagte stenbrud, og at stenbruddet har kunnet besøges som et udyrket areal i henhold til naturbeskyttelseslovens almindelige regler om offentlig adgang. Det er styrelsens vurdering, at der med fredningsnævnets afgørelse om placering af borde og bænke neden for stenbruddet er fundet en god afvejning mellem den private brug af området og offentlighedens interesse, hvor publikum kan passere forbi og se stenbruddet, mens ophold kan ske ved borde og bænke neden for stenbruddet. *Bornholms Regionskommune* vurderer fortsat, at det vil være en god idé at inkludere stenbruddet i det fredede område, da det er et væsentligt "highlight" på turen gennem dalen. Ved at etablere borde og bænke til publikum ved moseområdet neden for stenbruddet vurderes det, at generne for ejerne vil blive minimale.

Drift af arealer ved Svartingegård

Danmarks Naturfredningsforening er enig i, at det bør tydeliggøres, at den hidtidige drift kan fortsætte. Gødskning, sprøjtning og jordbearbejdning vil fortsat være muligt på disse arealer. *Danmarks Naturfredningsforening* ser gerne, at forbuddet mod tilplantning på disse arealer præciseres til et forbud mod flerårige udsigtshæmmende afgrøder. Intentionen er, at den skønne udsigt skal bevares, og af den grund bør arealerne fastholdes som et åbent areal, hvilket er uforeneligt med bestemmelsen om, at arealet fremover kan udvikle sig til løvskov. *Naturstyrelsen* er af den opfattelse, at arealet kan drives som hidtil med gødskning og sprøjtning, og at der alene skal ydes erstatning for et forbud mod udsigtshæmmende afgrøder. Om nåletræsbevoksningen bemærkes, at styrelsen har foreslået fredningsnævnet, at beplantningen kan blive stående til omdrift. Styrelsen fastholder synspunktet om, at beplantningen kan blive stående til omdrift, eller så længe ejer ønsker det, men at arealet herefter ikke kan genplantes med nåletræer. *Bornholms Regionskommune* er enig i, at marken neden for Svartingegård kan drives som hidtil, og at granbeplantningen efter afdrift kan drives på samme måde. Området bør præciseres på fredningskortet. For så vidt angår forbuddet mod brug af pesticider i fredningsområdet i øvrigt bemærker kommunen, at det bør være muligt at bekæmpe invasive arter med plantegifte, hvis det skønnes nødvendigt.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde den 15. september 2011, har deltaget 9 af nævnets 10 medlemmer: Anne-Marie Rasmussen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Per Larsen, Poul Søgaard, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Et enigt Natur- og Miljøklagenævn udtaler:

Natur- og Miljøklagenævnet finder, at fredningen skal gennemføres med en afgrænsning som fastsat af fredningsnævnet. Nævnet kan således tilslutte sig fredningsnævnets vurdering af, at det nedlagte Ambrosens Stenværk har en væsentlig sammenhæng med den øvrige del af sprækkedalsområdet og oplevelsen heraf. Det af lodsejer anførte kan på den baggrund ikke føre til, at stenværket bør udgå af fredningen. Nævnet finder dog, at fredningen ikke bør give mulighed for at placere borde og bænke for offentligheden på arealer neden for stenværket. I den sammenhæng bemærkes også, at Danmarks Naturfredningsforening, Naturstyrelsen og Bornholms Regionskommune på besigtigelsen og det efterfølgende offentlige møde har tilsluttet sig, at bestemmelsen om placering af borde og bænke opgives. Endelig bemærker nævnet, at det i fredningsbestemmelserne bør præciseres, at pleje af fredningsområdet også skal omfatte en hel eller delvis blotlægning af stenværkets klippevægge.

Nævnet finder, at det bør præciseres, at hegning skal etableres, således at der kan skaffes adgang til hegnede arealer med lette skovningsmaskiner. Formuleringen "der ikke efterlader varige spor i landskabet" udgår.

Nævnet finder, at afdrivning af nåletræsbeplantningen på matr.nr. 57 Rutsker kan udskydes, således at nåletræsbeplantningen skal fjernes senest 15 år fra fredningens endelige gennemførelse.

Nævnet finder ikke, at der er grundlag for at opretholde et forbud mod udsætning af vildt i fredningsområdet. I den sammenhæng bemærkes også, at bl.a. Naturstyrelsen på besigtigelsen og det efterfølgende offentlige møde tilkendegav, at styrelsen ikke fandt et sådant forbud fornødent.

Nævnet er enig i, at stier skal fastholdes og anlægges i princippet som angivet på fredningskortet. I øvrigt bemærkes, at offentlighedens adgang i området sker efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler, herunder også de almindelige regler om lukning for offentlighedens adgang i forbindelse med jagt.

Nævnet finder ikke, at der i fredningen bør være en bestemmelse om, at plejeplanen skal revideres efter behov, såfremt plejemyndighed, lodsejere, Danmarks Naturfredningsforening eller Friluftsrådet måtte stille velbegrundet forslag herom. Det påhviler Bornholm Regionskommune som plejemyndighed at tage stilling til, om og hvornår en plejeplan skal revideres og i givet fald at udarbejde en revideret plejeplan efter reglerne herom.

I øvrigt foretages på baggrund af bl.a. besigtigelsen og det offentlige møde enkelte ændringer og præciseringer af fredningsbestemmelserne, herunder for så vidt angår driften af arealer neden for Svartingegård.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 1. november 2010 ophæves, fastsættes i overensstemmelse med nævnets beslutninger følgende fredningsbestemmelser for fredningsområdet, der er vist på det medfølgende fredningskort. Fredningen omfatter helt eller delvist de på vedhæftede matrikelkort anførte ejendomme:

§ 1. Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealerne,
- at sikre og udvikle det nuværende urskovslignende skovbillede,
- at medvirke til at sikre arealerne, herunder vandløb, vandhul og lysåbne arealer, som levesteder for et varieret dyre- og planteliv, og
- at sikre og forbedre dalens natur- og herlighedsværdi gennem rydning og pleje, herunder rydning af spektakulære klippepartier, udsigter m.m.

§ 2. Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3. Tilstandsændringer, bebyggelse, hegning mv.

Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand og må kun ændres, hvis det er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades i en plejeplan udarbejdet i medfør af § 10. Der må bl.a. ikke foretages terræ ændringer, herunder råstofindvinding, og der må ikke deponeres eller smides affald. Der må ikke opføres bebyggelse, etableres anlæg eller hegnes, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. Der kan opføres læ- og foderhuse, der er nødvendige for græssende dyr. Husene skal opføres i naturmaterialer og kræver fredningsnævnets forudgående godkendelse af placering, størrelse og udformning.

Stk. 3. Der kan hegnes omkring arealer, der ønskes afgræsset. Der må alene anvendes almindelige landbrugshegn til husdyrbrug (trådhegn). Eventuel hegning skal etableres med låger, led, stenter eller lignende, der muliggør offentlig adgang til de hegnede arealer. Hegn skal desuden etableres således, at der kan skaffes adgang til arealerne med lette skovningsmaskiner.

Stk. 4. Placering af læ- og foderhuse samt hegn skal beskrives nærmere i en plejeplan, jf. § 10. Læ- og foderhuse eller hegn, der ikke anvendes i en længere årrække, skal fjernes fra området.

Stk. 5. Der må ikke foretages drikkevandsindvinding. Tekniske installationer i tilknytning til tidligere vandboringer skal fjernes i forbindelse med nedlukningen af boringerne. Nydræning må ikke finde sted. Dette er dog ikke til hinder for, at der sker vedligeholdelse af eksisterende dræn.

§ 4. Generelle retningslinjer for driften mv.

Der må ikke foretages gødskning eller jordbearbejdning, og der må ikke anvendes sprøjtegifte eller andre former for gift, jf. dog § 6 om arealer neden for Svartingegård. Der kan efter fredningsnævnets forudgående godkendelse anvendes plantegift til bekæmpelse af invasive arter, hvis det skønnes nødvendigt.

Stk. 2. Der må ikke etableres ny beplantning med træer, buske eller læhegn.

Stk. 3. Fredningsområdet skal snarest muligt efter fredningens endelige gennemførelse og senest som led i førstegangsplejen, jf. § 10, stk. 2, ryddes for byggeaffald, bildæk mv.

§ 5. Retningslinjer for drift mv. af de forskellige arealer og naturtyper

Skoven, som vist på kortbilag 1, skal have et vedvarende skovdække, altovervejende med hjemmehørende løvtræer og buske. Foryngelsen af skoven skal ske ved selvforryngelse, og skovdrift skal ske ved plukhugst. Gamle udgåede træer og stubbe må ikke fjernes.

Stk. 2. Lysåbne arealer

Lysåbne arealer skal holdes i vedvarende græs gennem græsning eller høslæt. Eksisterende træer og buske skal fjernes ved rydning, jf. § 10, stk. 2. Dog skal forekomster af ene bibeholdes.

Stk. 3. Udsigtskiler og markante klippepartier

Den landskabelige oplevelse af området ved Jættebold og klippepartier i Ambrosens Stenværk skal fremhæves ved at foretage rydning af krat og opvækst. Rydningen skal beskrives i og gennemføres på baggrund af en plejeplan, jf. § 10, stk. 2.

Stk. 4. Baggeå

Der må ikke ske rørlægning, etableres faunaspærringer eller anden regulering af vandløbet.

Vandløbets vedligeholdelse skal være i harmoni med vandets naturlige strømningsmønster. En eventuel vedligeholdelse skal være miljøvenlig, udføres skånsomt og altid være manuel – eksempelvis med le eller håndbåret motorredskab. Grøden skal skæres én gang årligt i perioden 1.8 – 30.9. Afskåret grøde skal varsomt fjernes fra vandløbet og dets brinker. Efter grødeskæringen skal der fortsat være grødeøer og vegetation langs brinkerne.

Der må ikke ske afgravning eller beskadigelse af vandløbets brinker og sider, opgravning af materiale, herunder uddybning af vandløbets oprindelige leje samt bundoprensning. Eventuelle lokale sand- og mudderaflejringer kan fjernes i perioden 1.5 – 30.09, såfremt det vurderes nødvendigt af plejemyndigheden. Aflejringerne må ikke efterlades på vandløbets brinker, og sten og grus skal efterlades i uforstyrret leje.

Der må ikke foretages slåning af vegetation på vandløbets bredder og skråninger. Dog kan plejemyndigheden bekæmpe invasive arter ved hyppig slåning.

Eksisterende bevoksninger af træer og buske langs vandløbet skal bibeholdes, og dødt ved i og ved vandløbet må ikke fjernes. Plejemyndigheden kan dog foretage udtynding af vedplanterne.

Stk. 5. Vandhullet

Vandhullets nærmeste omgivelser skal holdes lysåbne. Der må ikke ske afvanding og opfyldning af vandhullet. Ved eventuel oprensning af vandhullet skal den næringsrige sumpvegetation og det næringsrige slam fjernes fra området. Sådanne eventuelle tiltag skal beskrives nærmere i en plejeplan, jf. § 10.

§ 6. Særbestemmelse for dele af matr.nr. 57 Rutsker

Driften af arealet på skråningen neden for Svartingegård som vist på fredningskortet, jf. kortbilag 1, kan fortsætte som hidtil, herunder også gødskes og sprøjtes, dog således at arealet ikke må tilplantes med udsigtshæmmende afgrøder eller beplantning. Arealet må herunder ikke beplantes med nåletræer.

Stk. 2. Nåletræsbeplantningen som vist på fredningskortet, jf. kortbilag 1, skal fjernes senest 15 år efter fredningens endelige gennemførelse. Herefter kan arealet drives som det tilgrænsende areal neden for Svartingegård, jf. stk. 1.

§ 7. Arkæologiske undersøgelser

Fredningen er ikke til hinder for, at der foretages arkæologiske undersøgelser i området. Undersøgelsen skal ledes af uddannede arkæologer ansat ved et statsanerkendt museum. Arkæologiske undersøgelser skal godkendes af fredningsnævnet efter høring af Kulturstyrelsen og de relevante lodsejere.

Stk. 2. Metaldetektorer og andet udstyr, herunder jordradarer, må kun anvendes i forbindelse med arkæologiske undersøgelser efter stk. 1.

§ 8. jagt

Fredningen er ikke til hinder for jagt i området. Ejer kan på dage, hvor der holdes jagt, forbyde offentlighedens adgang efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven, jf. § 9, stk. 2. Der kan i plejeplanen fastsættes nærmere bestemmelser om tilskudsfordring.

§ 9. Offentlighedens adgang og formidling

Til offentlighedens adgang skal plejemyndigheden etablere en parkeringsplads (10 x 40 meter) ved Åhalsegård samt etablere en trampesti i princippet som vist på fredningskortet, jf. kortbilag 1. Parkeringsplads og stier skal etableres ved et minimum af terrænændringer. Stier må ikke befæstes. Dog kan der på særligt fugtige steder udlægges naturlige materialer til at sikre stierne.

Stk. 2. Offentligheden har adgang til området, herunder til de etablerede trampestier, efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven.

Stk. 3. Plejemyndigheden kan placere formidlingsskilte og etablere simple broer i fredningsområdet.

§ 10. Naturpleje mv.

Pleje sker på baggrund af plejeplaner efter de til enhver tid gældende regler herom, jf. for tiden bekendtgørelse nr. 1604 af 20. november 2006 om pleje af fredede arealer og om tilsyn. Plejemyn-

digheden – dvs. Bornholms Regionskommune - skal udarbejde en plejeplan for hele fredningsområdet.

Stk. 2. Første plejeplan skal foreligge senest 2 år efter fredningens endelige gennemførelse, og skal gælde for mindst 5 år. Første plejeplan skal bl.a. indeholde retningslinjer for rydning af byggeaffald og bildæk mv., i det omfang dette ikke er sket tidligere, jf. § 4, stk. 3, for rydning af træer og buske på lysåbne arealer, jf. § 5, stk. 2, og for rydning af krat og opvækst ved Jættebold og Ambrosens Stenværk, jf. § 5, stk. 3.

Stk. 3. Plejeplanen skal forhandles med og tilsendes berørte lodsejere, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet. Såfremt der er uenighed mellem disse parter, træffer fredningsnævnet afgørelse i sagen.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretning, der fremmer fredningens formål. Fredningen er eksempelvis ikke til hinder for, at der for at fremme et naturligt fiskeliv i Baggeåen etableres gydebanker for fisk, strømlæ, skjul og levesteder for fisk og smådyr. Naturgenopretningstiltag skal godkendes af fredningsnævnet og beskrives nærmere i en plejeplan.

§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 50 meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

§ 12 Ophævelse af tidligere fredning

Tidligere fredningsdeklaration tinglyst den 29. marts 1927 på matr.nr. 38 a og 39 a Rutsker ophæves.

På Naturklagenævnets vegne

Lars Busck
Fredningskonsulent

Nævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Fortegnelse
over ejendomme, der helt eller delvis er omfattet af
Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2013 om
fredning af arealer i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune
(J.nr.: NMK-520-00013)

Rutsker

Matr.nr. 38 a, 38 b, 39 a og 57

Klemensker

65 d, 74 c, 74 n, 76 a og 77 n

NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2013 i sagen om erstatning i anledning af fredning af arealer i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune (sag nr. NMK-520-00013)

Indledning

Fredningsnævnet for Bornholm har den 1. november 2010 truffet afgørelse om erstatning i anledning af fredning af arealer i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune.

Fredningsnævnet har ud over godtgørelser for udgifter til sagkyndig bistand tilkendt 7 lodsejere erstatning med i alt 605.745 kr.

Fredningsnævnets erstatningsafgørelse er forelagt Naturklagenævnet – nu Natur- og Miljøklagenævnet¹ - i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42. Desuden er afgørelsen påklaget af to lodsejere og af By- og Landskabsstyrelsen (nu Naturstyrelsen).

Fredningsnævnets erstatningsafgørelse

Fredningsnævnet har fastsat fredningserstatninger i henhold til følgende takster:

Grundtakst i henhold til aktuel praksis til 4.300 kr. pr. ha.

Landbrugsjord, der helt må udgå af almindelig landbrugsmæssig drift og omdrift: 100.000 kr. pr. ha.

For landbrugsjord, der pålægges driftsbegrænsninger, således at arealerne ikke må tilplantes med vækster over 2 meter og ikke må tilplantes med nåletræer, fastsættes erstatningen i overensstemmelse med grunderstatningen på 4.300 kr. pr. ha. Fredningsnævnet har herved fundet, at driftsbegrænsningerne ikke væsentligt begrænser den i forvejen begrænsede udnyttelse af arealerne, ligesom fredningen ikke for disse arealer nævneværdigt begrænser den udnyttelse, der kan forventes på

¹ Jf. lov nr. 484 af 11. maj 2010 om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love samt lov nr. 483 af 11. maj 2010 om Natur- og Miljøklagenævnet som ændret ved lov nr. 1608 af 22. december 2010

stedet, hvorfor der ikke for disse arealer findes grundlag for at fastsætte en højere erstatning end grunderstatningen.

For bortfjernelse af den på matr.nr. 57 Rutsker eksisterende nåletræsbeplantning finder fredningsnævnet, at erstatningen passende kan fastsættes til 10.000 kr.

For skovarealerne, der pålægges bestemmelser om løvtræsbinding og forbud mod renafdrift, fastsættes erstatningen til 10.000 kr. pr. ha. Fredningsnævnet har herved navnlig lagt vægt på det fredede områdes karakter og hidtidige anvendelse.

For forbud mod gødskning og sprøjtning af § 3-områder, herunder skovarealer der tillige er § 3-områder, fastsættes erstatningen til 20.000 kr. pr. ha.

For anlæg af nyt stiforløb over privatejede arealer fastsættes erstatningen til 60 kr. pr. lb. meter. For fastholdelse af eksisterende stier fastsættes erstatningen til 40 kr. pr lb. meter.

For så vidt angår den del af matr.nr. 38a og 38b, der er omfattet af fredningsdeklaration af 29. marts 1927 (Åhalsen), finder fredningsnævnet, at fredningen kan indebære sådanne begrænsninger i lodsejerens anvendelse af arealerne, at også lodsejeren for dette areal skal tillægges en erstatning svarende til den ovenfor anførte erstatning for skovarealer, der pålægges bestemmelser om løvtræsbinding og forbud mod renafdrift. Fredningsnævnet bemærker i den forbindelse, at fredningsdeklarationen udover et direkte forbud mod stenbrydning ikke indeholder nærmere definerede begrænsninger i driften.

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet ved fastsættelsen af de nævnte erstatningsposter har taget hensyn til de forhold, der ifølge de enkelte lodsejere burde medføre fastsættelse af yderligere erstatningsposter, men at fredningsnævnet ikke har fundet, at de påberåbte forhold har en sådan betydning, at der bør fastsættes særskilt yderligere erstatning herfor.

Fredningsnævnet har på baggrund af disse takster fastsat følgende erstatninger:

Lb.nr. 1 (Ole Peter Hansen): 109.200 kr.

Lb.nr. 2 (Kim Mortensen og Heidi Dam): 220.445 kr.

Lb.nr. 3 (Henning Ambrosen): 13.500 kr.

Lb.nr. 5 (Helle og Georg Baunkjær): 134.660 kr.

Lb.nr. 6 (Jørgen Høi) 78.900 Kr.

Lb.nr. 7 (Svend Aage Thorsen): 20.600 kr.

Lb.nr. 8 (Knud Andersen): 28.440 kr.

Der er herved fastsat erstatning for i alt 605.745 kr.

Erstatningerne afholdes med $\frac{3}{4}$ af staten og $\frac{1}{4}$ af regionskommunen.

Klager

Fredningsnævnets erstatningsafgørelse er påklaget af to lodsejere (lb.nr. 2 og lb.nr. 5) og af Naturstyrelsen.

Lb.nr. 2 – Kim Mortensen og Heidi Dam

Lb.nr. 2 har i klagen henvist til et samlet erstatningskrav af 14. juni 2010 på 813.680 kr., der er udarbejdet af Bornholms Landbrug til brug for fredningsnævnets erstatningsfastsættelse. Visse af forudsætningerne for erstatningskravet er ændret med fredningsnævnets efterfølgende afgørelse. Dette gælder bl.a. erstatning for fredning af arealet neden for Svartingegård, som ifølge fredningsnævnets afgørelse kan drives som hidtil.

Klager mener, at der for skovarealerne bør fastsættes en erstatning på 15.000 kr. pr. ha. Der henvises til, at der ikke kun fastsættes bestemmelser om løvtræsbinding og forbud mod renaftdrift, men bl.a. også forbud mod at fjerne dødt ved fra skoven, hvorved der næsten er tale om udlæg af "urørt skov".

For udlæg af hele stiforløbet på ejendommen kræves 45 kr. pr. lb. meter, hvilket Natur- og Miljøklagenævnet har forstået således, at fastholdelse af eksisterende stier ønskes erstattet med 45 kr. pr. lb. meter. Klager henviser til, at der er tale om dels en svag antydning af et midlertidigt traktorspor og dels antydning af trampestier, der reelt er dyreveksler, hvor der ikke er offentlig adgang.

For udgift til fældning af nåletræsbeplantning (0,15 ha) og bortkørsel af brænde- og grenaffald kræves 10.000 kr., og for mistet værdi af effekterne kræves yderligere 10.000 kr.

For restriktioner på markarealet (0,60 ha) og for grantræsbeplantningen (0,15 ha) kræves erstatning som landbrugsjord, svarende til 100.000 kr. pr. ha., og for markarealet kræves yderligere 70.000 kr. for mistede forpagtningsindtægter.

Erstatning for forbud mod gødskning og sprøjtning på § 3-arealer på 20.000 kr. pr. ha. accepteres.

For forringet jagt kræves erstatning på 74.600 kr. med udgangspunkt i en vurdering af, at den årlige jagtleje på 800 kr. pr. ha. vil blive forringet med mindst 25 %. Der peges bl.a. på, at lodsejer skal have ret til i et begrænset tidsrum, også under forårsjagten, at lukke skoven for publikum.

For forringet ejendomsværdi kræves i alt 279.500 kr. Der henvises til, at der ved de senest gennemførte handler af skove på Bornholm er opnået en pris på ikke mindre end 100.000 kr. pr. ha., og at ejendomsværdien for skovarealerne isoleret vurderes at blive forringet med mindst 25 %.

I erstatningskravet er desuden bemærkninger om gener ved hegning, offentlighedens adgang til Ambrosens Stenbrud og om plejeforpligtelser for Bornholms Regionskommune.

Lb.nr. 5 – Bornholms Landbrug på vegne af Helle og Georg Baunkjær

Bornholms Landbrug har på vegne af lb.nr. 5 gjort gældende, at erstatningerne bør reguleres op med 184.583 kr., så den samlede erstatning for lb.nr. 5 herefter udgør 319.000 kr. Der henvises til, at der ikke er ydet fuld erstatning for dels nedgang i jagtlejeværdien (krav = 118.933 kr.) og dels nedgang i ejendommens handelsværdi (krav = 65.650 kr.). Det fremgår, at klager har været i dialog med Dansk Skovdyrkerforening i forbindelse med beregningen af erstatningskravene.

Det anføres, at fredningen er særlig indgribende, fordi der som noget nyt bliver offentlig adgang på langs af hele det smalle skovbevoksede fredningsareal. Dette medfører en væsentlig forringelse af jagtlejeværdien – også selv om man kan lukke for offentlighedens adgang på dage, hvor der holdes selskabsjagt. Arealets generelle bæreevne for vildt nedsættes, da forstyrrelseseffekten ved den

offentlige færdsel på det smalle areal bliver meget stor. Herudover er der en væsentlig nedgang i ejendomsværdi, når man går fra en situation uden offentlig adgang på ejendommen til en situation, hvor offentligheden får en lovmæssig adgang til at færdes på langs af hele det fredede areal. De fastsatte erstatninger for stiudlæg, der er højere end efter sædvanlig praksis, dækker langt fra tabet. På grund af de specielle forhold ved fredningen bør nedgangen i handelsværdi ansættes til ikke under 15 % af det fredede areals vurdering, svarende til en mererstatning for den generelle nedgang i ejendommens handelsværdi - hovedsageligt for tab af herlighedsværdi - på 65.650 kr. Med udgangspunkt i et jagtlejeniveau på 1.200 kr. pr. ha. pr. år skønnes den direkte nedgang i jagtlejeværdi at udgøre mindst 400 kr. pr. ha. pr. år.

Naturstyrelsen

Naturstyrelsen har gjort gældende, at der ikke skal ydes erstatning for arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, da disse arealer i forvejen ikke kan dyrkes, og da fredningen ikke ændrer på den hidtidige anvendelse.

Bemærkninger til klagerne

Erstatning for restriktioner på skovdrift

Naturstyrelsen vurderer, at skovarealerne på grund af sprækkedalens mere eller mindre skrånende sider er vanskelige at udnytte skovbrugsmæssigt. Enkelte steder - fx syd for Svartingegård - er det muligt at køre ind i dalen med traktor og skovningsmaskiner. Fredningen forhindrer imidlertid ikke, at der kan hentes træer ud af skoven ved plukhugst, hvorved skovbrugsmæssige indtægter ikke er udelukkede. Foryngelsen af skoven ved naturlig foryngelse synes desuden at være en naturlig fortsættelse af den eksisterende drift i dalen, hvor det skrånende terræn og de spredte store sten og klippeblokke vanskeliggør kørsel på dalens sider. I bunden vanskeliggøres kørsel af fugtighedsforholdene.

Bornholms Regionskommune bemærker, at de rejste erstatningskrav er højere end de egentlige værditab og nedgang i indtægter, som de berørte lodsejere vil opleve ved fredningen. Regionskommunen foreslår, at de berørte skovejere dokumenterer, hvordan den hidtidige drift og indtjening på skoven har været. Hegning ses ikke at ville være til væsentlig gene for skovdriften, da Bornholms Regionskommune som plejemyndighed i samarbejde med lodsejeren vil aftale, hvor låger og åbninger etableres mest hensigtsmæssigt.

Erstatning for § 3-arealer

Bornholms Landbrug fastholder at der skal ydes erstatning for fredning af § 3-arealer. § 3-arealer kan inden for lovens rammer fortsat dyrkes på den måde, som de hidtil er blevet drevet. I Svartingedalen er der foretaget skovning, herunder udtynding, plukhugst og hovedskovninger inden for de sidste 10 år, og denne drift må fortsætte. Skovdriften har været praktiseret før 1992, hvor naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper blev vedtaget. Det er derfor ikke korrekt, at der som anført af styrelsen ikke skal ydes erstatning med henvisning til, at disse arealer i forvejen ikke kan dyrkes, og at fredningen ikke ændrer på den hidtidige anvendelse.

Naturstyrelsen bemærker supplerende, at der efter styrelsens opfattelse ikke skal ydes erstatning for de fugtige § 3-arealer i selve ådalen, da den eneste mulige drift af arealerne er græsning eller høslæt, som fredningen tilsigter. *Bornholms Regionskommune* er enig i, at der ikke bør ydes erstatning for § 3-arealer.

Erstatning for tabt jagtlejeværdi

Naturstyrelsen er enig i, at dele af sprækkedalen og især den sydlige del af dalen fremstår relativt urørt og uforstyrret. Det er imidlertid styrelsens synspunkt og erfaring, at vildtet vænner sig til publikum, og styrelsen mener ikke, at den samlede vildtbestand i området vil falde på grund af fredningen. Vildtet bevæger sig væk eller skjuler sig ved forstyrrelse og vender tilbage til området, når der igen er ro. Hvis fredningen gennemføres, vil den fremtidige drift af området understøtte gode skjule- og fourageringsmuligheder for vildtet, ligesom der fortsat vil være mulighed for tilskuds fodring. For bedre at kunne vurdere eventuelle tab bør klagerne fremlægge oplysninger om jagtudbyttet i dalen og eventuelt dokumentation i form af jagtlejekontrakter.

Bornholms Regionskommune bemærker, at de rejste erstatningskrav er højere end de egentlige værditab og nedgang i indtægter, som de berørte lodsejer vil opleve ved fredningen. Normalt har det jagtbare vildt glæde af, at der er naturplejede arealer med afgræsning i forbindelse med skovområder, da det giver et øget og varieret fødegrundlag. Sædvanlig kreaturhegning hindrer normalt ikke vildtets frie bevægelighed. Erfaringsmæssigt generes vildtet ikke væsentligt ved, at der er en sti gennem en skov. De besøgende går på stien, og vildtet vænner sig til, at der indimellem færdes mennesker der.

Erstatningskrav for tabt ejendomsværdi

Naturstyrelsen bemærker, at der med fredningens gennemførelse ydes erstatning for de berørte ejendommers nedgang i handelsværdi, og at erstatninger for de enkelte indgreb skal dække dette tab. Der skal efter styrelsens vurdering ikke udbetales yderligere erstatning. *Bornholms Regionskommune* vurderer, at herlighedsværdien af ejendommene, som omfattes af fredningen, ikke forringes ved, at Svartingedalen fredes.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde den 15. september 2011, har deltaget 9 af Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Anne-Marie Rasmussen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Per Larsen, Poul Søgaard, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Natur- og Miljøklagenævnet har ved anden afgørelse af dags dato truffet afgørelse om fredning af arealer i Svartingedalen og herved tiltrådt fredningen med enkelte ændringer.

Et enstemmigt Natur- og Miljøklagenævn udtaler:

Erstatningen i anledning af fredningen fastsættes til et beløb, der modsvarer den nedgang i de enkelte ejendommers handelsværdi, der skyldes de ved fredningen pålagte begrænsninger i rådheden, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1.

Grundtaksten fastsættes i overensstemmelse med seneste praksis til 3.700 kr. pr. ha.

Der tilkendes ikke erstatning for offentligt ejede arealer, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, 3. pkt.

Det tiltrædes, at erstatningen for arealer, der helt må udgå af almindelig landbrugsdrift og omdrift, fastsættes til 100.000 kr. pr. ha.

Efter en konkret vurdering fastsættes erstatning for restriktioner, herunder tilplantningsforbud, på dele af matr.nr. 57 Rutsker – henholdsvis arealet på ca. 0,6 ha på skråningen neden for Svartingegård og det tilstødende areal på ca. 0,15 ha med nåletræsbeplantning - til 15.000 kr. pr. ha. For pligten til rydning af nåletræsbeplantningen senest 15 år efter fredningens endelige gennemførelse opretholdes en erstatning på 10.000 kr.

Det tiltrædes, at erstatningen for fredningen af skovarealer (løvtræbinding med hjemmehørende arter, naturlig foryngelse, plukhugst og forbliven af dødt ved) efter en samlet konkret vurdering fastsættes til 10.000 kr. pr. ha. Der er herved navnlig lagt vægt på områdets karakter og den hidtidige drift, herunder at arealerne ikke er velegnede til og ikke har været anvendt til intensiv skovdrift. Bl.a. efter det oplyste om hidtidig drift af skovbevoksede § 3-arealer, og henset til at lodsejer må tåle, at bevoksning kan kræves fjernet som led i naturpleje, fastsættes også en erstatning på 10.000 kr. pr. ha. for skovbevoksede § 3-arealer.

Det tiltrædes, at erstatningen for udlæg af nyt stiforløb fastsættes til 60 kr. pr. lb. meter. Erstatningen for fastholdelse af eksisterende stier reduceres til 15 kr. pr. lb. meter. Det bemærkes, at fastholdelse af stier i det åbne land efter nævnets praksis erstattes med 15 kr. pr. lb. meter, og at nævnet henset til områdets og stiernes karakter ikke har fundet grundlag for at fastsætte en højere erstatning.

For arealer omfattet af tidligere fredningsdeklaration tinglyst den 29. marts 1927 på matr.nr. 38 a og 38 b Rutsker reduceres erstatningen til 3.700 kr. pr. ha., svarende til grundtaksten. Det bemærkes, at fredningen kan indebære begrænsninger i lodsejerens anvendelse af arealerne, men at nævnet på baggrund af den tidligere fredningsdeklaration ikke mener, at der er grundlag for at tilkende erstatning for disse arealer svarende til de ovenfor anførte om erstatning for skovarealer og skovbevoksede § 3-arealer.

Nævnet finder, at det må lægges til grund, at vildtets bevægelse tilpasses offentlighedens færdsel i området, og at den samlede vildtbestand ikke vil falde på grund af muligheden for offentlig adgang som fastsat i fredningen. Det bemærkes i den sammenhæng også, at parkeringsarealer er placeret ved henholdsvis den nordlige og sydlige ende af fredningsområdet, og at der til offentlighedens færdsel på langs af fredningsområdet etableres en ubefæstet trampesti. Fredningen begrænser ikke adgangen til at udøve jagt på de omfattede ejendomme, og det er også efter fredningen muligt at udsætte vildt, at tilskudsfodre og at lukke for offentlighedens adgang i forbindelse med jagt efter de almindelige regler herom. Det er på den baggrund nævnets opfattelse, at der ikke er grundlag for at tilkende en særlig erstatning for forringet jagt.

Nævnet finder heller ikke, at fredningen vil medføre en sådan nedgang i ejendomsværdi, at der er grundlag for at tilkende særlig erstatning som følge af tabte herlighedsværdier, gener mv. Der er herved bl.a. lagt vægt på fredningsområdets karakter, anvendelse og beliggenhed i forhold til de berørte ejendomme. I den sammenhæng bemærkes også, at nævnet har besluttet, at fredningen ikke skal give mulighed for at placere borde og bænke centralt i fredningsområdet.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 1. november 2010 ophæves, fastsættes erstatningerne i medfør af naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, som det fremgår af følgende:

Lb.nr. 1 (Matr.nr. 38 a og 38 b Rutsker – 6,4 ha)		
Etablering af parkeringsplads (0,04 ha x 100.000 kr. pr. ha)	=	4.000 kr.
Tidligere fredet areal (3 ha x 3.700 kr. pr. ha)	=	11.100 kr.
Skovarealer (3,4 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	34.000 kr.
Eksisterende sti (1.030 m x 15 kr. pr. lb. meter)	=	15.450 kr.
I alt (64.550 kr. oprundet til hele hundreder)	=	64.600 kr.

Lb.nr. 2 (matr.nr. 57 Rutsker – 11,19 ha)		
Skovbevoksede § 3-arealer (4,24 x 10.000 kr. pr. ha)	=	42.400 kr.
Skovarealer (6,20 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	62.000 kr.
Tilplantningsforbud mm. (0,75 ha x 15.000 kr. pr. ha)	=	11.250 kr.
Fjernelse af nåletræsbeplantning	=	10.000 kr.
Ny sti (733 m x 60 kr. pr. lb. meter)	=	43.980 kr.
Eksisterende sti (411 m x 15 kr. pr. lb. meter)	=	6.165 kr.
I alt (175.795 kr. rundet op til hele hundreder)	=	175.800 kr.

Lb.nr. 3 (matr.nr. 65 d Klemensker – 0,76 ha)		
Skovearealer (0,17 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	1.700 kr.
Skovbevoksede § 3-arealer (0,59 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	5.900 kr.
I alt	=	7.600 kr.

Lb.nr. 5 (matr.nr. 77 n Klemensker – 8,92 ha)		
Skovbevoksede § 3-arealer (0,73 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	7.300 kr.
Skovarealer (8,19 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	81.900 kr.
Ny sti (636 m x 60 kr. pr. lb. meter)	=	38.160 kr.
I alt (127.360 oprundet til hele hundreder)	=	127.400 kr.

Lb.nr. 6 (matr.nr. 39 a Rutsker – 5,52 ha)		
Skovarealer (5,52 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	55.200 kr.
Ny sti (395 m x 60 kr. pr. lb. meter)	=	23.700 kr.
I alt	=	78.900 kr.

Lb.nr. 7 (matr.nr. 76 a Klemensker – 2,06 ha)		
Skovarealer (2,06 ha x 10.000 kr. pr. ha)	=	20.600 kr.
I alt	=	20.600 kr.

Lb.nr. 8 (matr.nr. 74 n Klemensker – 2,33 ha)		
Skovarealer (2,33 ha x 10.000 kr. pr. ha.)	=	23.300 kr.
Ny sti (55 m x 60 kr. pr. lb. m)	=	3.300 kr.
Eksisterende sti (46 m x 15 kr. pr. lb. meter)	=	690 kr.
I alt (27.290 oprundet til hele hundreder)	=	27.300 kr.

Samlet erstatning	=	502.200 kr.
--------------------------	---	--------------------

De tilkendte erstatninger forrentes efter naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 3, fra datoen for fredningsnævnets afgørelse (1. november 2010) med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid gældende diskonto.

Fredningsnævnet har tilkendt lodsejere - henholdsvis lb.nr. 2 (20.000 kr.) og lb.nr. 5 (10.000 kr.) - godtgørelse for sagkyndig bistand under sagens behandling ved fredningsnævnet på i alt 30.000 kr.

I godtgørelse for sagkyndig bistand under sagens behandling for Natur- og Miljøklagenævnet tilkendes der lb.nr. 5, repræsenteret af Bornholms Landbrug, 10.500 kr., der udbetales til lodsejeren.

Af den samlede erstatning på 502.200 kr. samt renter og tillagt omkostningsbeløb udreder staten ved Miljøministeriet 75 % og Bornholms Regionskommune 25 %, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse om erstatningsudmålingen kan efter naturbeskyttelseslovens § 45 påklages til Taksationskommissionen af de ejere, der har indbragt fredningsnævnets afgørelse for Natur- og Miljøklagenævnet eller for hvis vedkommende Natur- og Miljøklagenævnet har skærpet fredningsbestemmelserne eller nedsat erstatningen. Afgørelsen kan tillige påklages af Bornholms Regionskommune og af Miljøministeriet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er meddelt den klageberettigede.

Klagen skal indgives skriftligt til Natur- og Miljøklagenævnet, Rentemestervej 8, 2400 København NV, der videresender klagen til Taksationskommissionen.

På nævnets vegne

Lars Busck
Fredningskonsulent

Kortbilag 1

Fredningskort Svartingedalen

Del af
Rutsker og
Klemensker
Bornholms Regionskommune

Udfærdiget i september 2009 af
Danmarks Naturfredningsforening

Signaturforklaring

- Signaturforklaring
- fredningsgrænse
- fredskov
- grænse for fredskov
- skov
- dige
- Bagge A
- §3 eng/mose
- §3 sø
- eksisterende vej/sti som ønskes fredet
- ny sti (ca. forløb)
- sten
- fortidsminde
- byggelinie omkring fortidsminde
- nål
- ejerlavsgrense
- Areal med fortsat drift
- henviisning til areal- og lodsejerliste
- parkeringsplads

FREDNINGSKORT
NATUR- OG MILJØKLAGEVNETS
Fredningsafgørelse af
Februar 2013
Sag nr. NMK-520-00013

0 300 600
meter

Danmarks
Naturfredningsforening

1:5000
kopi af matrikelkortet
ajour september 2009

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

By- og Landskabsstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Modtaget i
By- og Landskabsstyrelsen

- 2 NOV. 2010

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145
Fax. 5695 0245
bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk

00002284/Sagsbeh. HER
J.nr. 8902-1.2009.31.18
Vedr.

1. november 2010

Vedlagt fremsendes udskrift af de af fredningsnævnet for Bornholm den 1. november 2010 afsagte kendelser om fredning og erstatning vedrørende Svartingedalen i Bornholms Regionskommune.

Henrik Engel Rhod

UDSKRIFT

af

kendelsesprotokollen

for

Fredningsnævnet for Bornholm

---oooOOooo---

KENDELSE

afsagt den 1. november 2010 af fredningsnævnet for Bornholm i

FN 31/2009

Fredning af arealer i
Svartingedalen i Bornholms
Regionskommune.

Denne fredningssag er rejst af Danmarks Naturfredningsforening ved et forslag modtaget den 16. december 2009.

Fredningsforslaget har været bekendtgjort i Bornholms Tidende den 19. januar 2010 og i Statstidende den 21. januar 2010. Samtlige lodsejere og oplyste retligt interesserede er blevet underrettet om fredningsforslaget ved brev af 18. januar 2010, jf. naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 1.

Fredningsnævnet har den 28. april 2010 afholdt offentligt møde med besigtigelse af området, der foreslås fredet, jf. naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 5. Indkaldelsen til mødet har været bekendtgjort i Statstidende den 21. januar 2010, og samtlige lodsejere samt oplyste retligt interesserede har været indkaldt ved brev af 18. januar 2010, jf. naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 6.

Ved skrivelse af 30. juni 2010, modtaget i fredningsnævnet den 5. juli 2010, har Danmarks Naturfredningsforening fremsendt et revideret fredningsforslag med bilag til fredningsnævnet. Det reviderede fredningsforslag har arealmæssigt en mindre udstrækning end det oprindelige forslag og ligger arealmæssigt indenfor arealet af det oprindelige forslag.

Fredningsnævnet har ved skrivelse af 15. juli 2010 udsendt det reviderede fredningsforslag til udtalelse hos samtlige lodsejere og oplyste retligt interesserede.

Fredningsområdet

Området, der efter det reviderede fredningsforslag foreslås fredet, omfatter i alt ca. 37 ha beliggende i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune. Området er, med undtagelse af 0,08 ha, der ejes af Bornholms Regionskommune, ejet af 7 private lodsejere.

Fredningsforslaget og den eksisterende beskyttelse

Om baggrunden for forslaget om fredning fremgår af fredningsforslaget navnlig:

"...

Svartingedalens dannelse og dens landskabelige betydning

De mange sprækkedale er et dominerende træk i det bornholmske granitlandskab. Sprækkedalene fik deres endelige udformning hen imod sidste istids slutning, men deres dannelseshistorie strækker sig over meget lang tid, og kan i hovedtræk beskrives således:

For formentlig mere end en milliard år siden opstod der spændinger i de bornholmske granitter og gnejser. Spændingerne udløstes ved, at store blokke forskød sig i forhold til hinanden. Blokbevægelserne foregik langs plane flader, bevægelseszoner, hvis hovedretninger er nordnordøst-sydsydvest og nord-syd.

I bevægelseszonerne blev granit og gnejs knust. Forvitring og erosion har haft større virkning i de knuste materialer end i den omgivende granit. Sidst har is og smeltevand under istiderne skrabet og spulet de bredere bevægelseszoner til de karakteristiske sprækkedale, som fremtræder med stejle ofte lodrette klippesider mod det omgivende terræn. Langt de fleste sprækkedale har aldrig været opdyrkede og fungerer i dag som vigtige spredningskorridorer for vilde dyr og planter.

Sprækkedalene er forbløffende retlinjede og strækker sig ofte over flere kilometer. Svartingedalen er således godt 4 kilometer lang. Mod nord skæres dalen af en mindre, men meget markant nord-sydgående sprækkedal kaldet Åhalsen, som med sine helt lodrette klippevægge synliggør sprækkedalenes dannelseshistorie.

Naturværdier i fredningsområdet

Skoven

Næsten hele skovområdet er fredskov. Skoven fremstår med et urskovslignende præg med stor strukturmæssig mangfoldighed, herunder træer af forskellig art og alder i varierede grupperinger samt stående og liggende dødt ved. Bevoksningerne, der overvejende har udviklet sig frit, domineres af løvtræer såsom avnbøg, fugle-kirsebær, ask, bøg, hassel og hvidtjørn. Rødel vokser langs åen og på de mest fugtige partier. Skovens urskovslignende præg gør den uforudsigelig og spændende at vandre i, fordi den fremstår som vild og uberørt natur.

Skoven i Svartingedalen er en typisk bornholmsk bondeskov, hvor ejerne hist og her har fældet for at få tømmer og brænde til eget forbrug. Skoven bærer præg af at foryngelsen er sket naturligt, dog findes der et par plantede nåletræsparceller i området. I engen ligger eksempelvis en mindre parcel af juletræer og pyntegrønt (normansgran og nobilis), jf. kortbilag 1. Spredt på arealet findes desuden enkelte nåletræer og nåletræsklynger.

Åhalsen er beskyttet af en eksisterende fredning, jf. kortbilag 1, som bl.a. skal sikre at beplantningen bevares uforandret i dens nuværende karakter. Netop den sydvendte bevoksning, som består af gamle aske- og elmetræer, giver skoven sit meget karakteristiske udtryk, idet vedbend vokser omkring træernes stammer og trækroner.

...

Området ved den store vandreblok Jættebold var tidligere en åben dalside med synlig klippegrund. Naturtypen klippeløkke formodes at have domineret arealet, som blev holdt åbent ved græsning.

I den sydlige del af fredningsområdet findes gamle avnbøgbevoksninger, og skovbunden er her tæt af anemoner om foråret. Sydligst er dalen præget af en del fældninger med efterfølgende tæt opvækst. Her findes også en ældre nålebeplantning, jf. kortbilag 1.

Skovbundsplanter og dyreliv

Jordbunden i dalen er muldrig og leret. Der er en frodighed af bregner og et tæppe af mosklædte sten og stammer, eksempelvis ses levermos, cypresmos og stjernemos. I skovbunden vokser bl.a. finger-lærkespore, skov-byg, vand-karse, tidlig skovhejre og finbladet mangeløv. Hist og her vokser blå anemone og tyndakset gøgeurt. I skovens lysninger findes ofte et tæt buskads af brombær, hindbær og hunderose.

Fuglelivet er typisk for bornholmske ådale. Her er mange småfugle, bl.a. syngende stillits og kernebider. Desuden er huldue hørt i maj og formodes at være en ynglefugl. Ravn er også observeret i dalen.

De lysåbne arealer

Centralt i Svartingedalen ligger en ca. 5 ha stor eng. Sandsynligvis har der tidligere været foretaget høslæt på engen hvert eller hvert andet år, inden kreaturer og heste har afgræsset arealet. Engen er nu ved at gro til. Højt voksende urter og andre græsnings- og slåningsfølsomme arter har fået mulighed for at vokse op og brede sig, ligesom buske og træer har etableret sig på arealet.

Plateauet ned mod åen har en mosaikstruktur bestående af eng og overdrevslignende vegetation. Det tyder på, at arealet hverken har været opløjet eller gødsket i en længere årrække

...

Åen

Gennem fredningsområdet løber den beskyttede Baggeå - et naturligt, upåvirket vandløb som er gyde- og opvækstområde for ørreder (basis målsætning B). Inden for fredningsområdet strækker Baggeå sig ca. 3,4 km, og har et lille tilløb på ca. 640 m lige nord for Risholm. Baggeå udmunder[...] ved [...] Muleby [...].

I tilknytning til Baggeå findes der inden for fredningsområdet 10 overvågningsstationer (prøvefelter hvor natur- og miljøtilstanden i området overvåges), samt to faunastationer (overvågningsprogram for vandløb). Åens biologiske vandkvalitet befandt sig i 2008 midt i Dansk Vandløbs Fauna Index (DVFI), der går fra 1-7, med 7 som det bedste niveau, jf. bilag 4.

I vandløbsstrækningen syd for Ingemarsgård til Svalhøjvej vurderes ørredbestanden som værende god. De gode levevilkår skyldes formodentlig den tilnærmelsesvis konstante vandforsyning fra den sydlige kilde ved vandværket. Opstrøms Ingemarsgård er der ikke registreret fisk, hvilket formodentlig skyldes den periodevis udtørring af Baggeå, jf. bilag 4.

Vandhullet

I engområdet ligger et ca. 950 m² stort vandhul med permanent vanddække. Vandhullet er beskyttet som naturtypen sø i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3.

I slutningen af 1980'erne blev der etableret et vandhul i engen inden for fredningsområdet. Formålet med dette vandhul var at skabe en løvfrødam som et egnet levested for restbestanden af løvfrøer.

Kilder

I fredningsområdets sydlige del findes en kilde, jf. kortbilag 1. Herudover findes en kilde ved Ambrosens Stenværk, hvilket ses på de våde klippevægge.

Naturpleje

Skoven

Det urskovslignende skovbillede skal fastholdes og udviklingen skal gå mod en betydelig andel træer ældre end almindelig hugstalter og en betydelig andel dødt ved. Idet dette skovbillede på nuværende tidspunkt nærmest gør sig gældende, er den påkrævede pleje i skoven meget begrænset.

En større landskabelig oplevelse opnås såfremt der ryddes i området ved Jættebold samt ved Ambrosens Stenværk.

De lysåbne arealer

Det store engareal neden for Svartingegård bevares og udvikles ved den rette pleje til at indeholde de særlige plante- og dyresamfund som karakteriserer naturtypen eng.

Høslæt bør tilpasses de mest truede engplanters blomstringstid, således at der først sker høslæt, når disse planter har blomstret og spredt deres frø. Det afslåede hø bør henligge på arealet i minimum en uge, for at planternes frø har mulighed for at sprede sig. For at udpine arealerne, skal det afslåede plantemateriale fjernes.

Efter høslæt kan arealet eftergræsses for at få en mere artsrig og strukturmæssig varieret eng, end høslættet alene skaber. Græsningsstrykket skal tilpasses arealet og give en effektiv afgræsningen samtidig med, at tilskuds fodring undgås og nedslidning af vegetationen minimeres.

Åen

Baggeå skal fastholdes som et åbent, ureguleret vandløb med god økologisk vandløbskvalitet og et varieret dyre- og planteliv. Fisk og smådyr skal kunne foretage naturlige vandringer, således at vandløbet forbliver en spredningskorridor til de øvrige naturtyper i området.

Den sparsomme/ikke-eksisterende vandløbsvedligeholdelse skal fastholdes. Bevarelse af den skyggegivende bredvegetation, som også er leve- og fourageringssted for vandløbstilknyttede planter og dyr, minimerer desuden behovet for evt. grødeskæring. Desuden fjernes bjørneklo og andre invasive arter.

Anvendes de vandløbsnære arealer til græsning bør der opsættes hegn langs vandløbet, for at beskytte mod tilførsel af jord og gødning.

Vandhullet

Det beskyttede vandhul skal bevares og have en høj økologisk kvalitet, naturlig vandstand og et alsidigt og naturligt dyre og planteliv, skyggegivende træer fjernes for at skabe bedre levevilkår for både vandplanter, krybdyr, padder og insekter. Vandhullet bør have en lavvandet bredzone, som kan anvendes som både skjule- og fourageringssted for de tilknyttede dyrearter.

For at sikre gode skjulesteder og overvintringspladser for insekter, krybdyr og padder bør gamle stubbe og lavt tæt krat, der ikke skygger, helt eller delvis skånes ved rydning.

Kulturspor

Stendiger

I Svartingedalen findes en del stendiger. jf. kortbilag 1. Registreringen af stendigerne er ikke fuldendt og alle stendigerne er derfor ikke med på kortbilaget.

Stendigerne har været brugt som markering af skel og som hegning af afgræssede arealer. Udover at synliggøre tidligere tiders arealudnyttelse og ejerskab er stendigerne også vigtige levesteder og spredningskorridorer for dyr og planter, ligesom de er vigtige karakterskabende landskabelementer, som giver oplevelsen af et varieret landskab. Stendigerne er beskyttet jf. museumslovens kapitel 8a.

Stenbrud

Ambrosens Stenværk er beliggende sydvest for Svartingegård. Stenbruddet skal være synligt og tilgængeligt for offentligheden. Der bør ske en oprensning og rydning af opvækst for at fremhæve klipperne.

...

Offentlighedens adgang og formidling

Alle eksisterende veje og stier[...], skal fastholdes.

Den eksisterende fredning af Åhalsen sikrer adgang til området via adgangsvej A[...]. Med dette fredningsforslag udlægges et parkeringsareal i tilknytning til stien, idet besøgende allerede i dag kan både gå og køre ad denne adgangsvej.

...

Fra Åhalsegård fører en trappe ned til selve Åhalsen. Stien fortsætter igennem hele den eksisterende fredning, og deler sig herefter op i to stier. Den nordligste sti fører til Jættebold og de to øvrige store sten, og ender i den gennemgående sti. Den sydligste sti fører videre ind i selve Svartingedalen, og standser brat. Det er muligt at gå en mindre rundtur på det eksisterende stinet.

I syd kan besøgende anvende vandværkets parkeringsplads samt adgangsvej B[...].

Den eksisterende sti fører ca. 160 m ind i området og drejer herefter mod vest. For at forbinde hele dalen kan der etableres en simpel trampesti i nordøstgående retning langs med Baggeå. Hvor stien krydser åen, kan der anlægges en simpel bro, jf. kortbilag 1. Stien skal forbindes med stisystemet i nord som angivet på kortbilaget. Ved anlæggelse af disse stier vil det blive muligt at gå på opdagelse igennem hele den fantastiske sprækkedal.

I engområdet syd for Svartingegård forbindes stien med markvejen ved det nedlagte stenbrud. Den besøgende kan her betragte Danmarks grundfjeld på tæt hold.

4. Eksisterende fredninger

I nord er ca. 3 ha skov allerede fredet ved deklaration af d. 29. marts 1927[...]. Formålet med fredningen er at give offentligheden adgang til selve Åhalsen samt at sikre adgangsveje hertil. Beplantningen skal bevares uforandret i dens nuværende karakter. Særligt karakteristisk for området er bevoksninger med ask, hvor vedbend er vokset helt op i trækroneerne. Arealet skal bevares uforandret i dens omfang. På arealet må der ikke brydes sten i erhvervsøjemed.

Dette fredningsforslag indeholder den eksisterende fredning, som af den grund ophæves.

5. Fredningsforslagets konsekvenser for Natura 2000 beskyttelse

Der er ingen Natura2000-områder inden for fredningsområdet. Afstanden til de nærmeste internationalt beskyttede områder er 3-9 km[...].

Forbud mod gødskning og sprøjtning samt udpining af vandløbets opland vil på sigt bevirke, at vandkvaliteten i Baggeå forbedres. Dette vil ikke kun have en positiv effekt på fredningsområdet, men vil også have indvirkning på forholdene i vandsystemet nedstrøms fredningsområdet, og dermed i farvandet ud for Muleby. Af den grund vurderes fredningen at kunne medvirke til at sikre en gunstig bevaringsstatus i EF-habitatområde nr. 211.

Afstanden til de øvrige Natura2000-områder vurderes at være for store til, at fredningsbestemmelserne i dette forslag vil kunne få indflydelse på områdernes fremtidige udvikling.

Bilag 4 arter

Der har hidtil ikke været foretaget systematiske undersøgelser af området med henblik på at registrere bilag 4 arter i Svartingedalen. Svartingedalen har dog stort potentiale for at der findes flere bestande af bilag 4 arter. Den ønskede fredning af området vil sikre bevarelse af eksisterende levesteder og vil skabe nye fremtidige levesteder.

6. Planlægningsmæssige forhold

Regionkommuneplan

Det er i øjeblikket Regionkommuneplan 2005 der er gældende for området. Heraf fremgår det, at fredningsområdet er udlagt til særligt naturområde, interesseområde for naturbeskyttelse samt særligt landbrugsområde,[...]. Desuden fremgår det af Regionkommuneplanen, at området er udlagt til alment tilgængeligt område.

I Regionkommuneplanen fremgår det om særlige naturområder, at naturbeskyttelsesinteresserne skal varetages ved en stram administration af lovbestemmelserne, og ved naturgenopretning, naturpleje, fredning og information. I områder udlagt til interesseområde for naturbeskyttelse fremgår, at der er tale om "... sammenhængende værdifulde naturområder og økologiske forbindelser, inden for hvilke der er registreret værdifulde landskabelige, geologiske og naturbeskyttelsesinteresser". Interesserne i disse områder skal søges varetaget ved naturgenopretning, pleje, fredning og information.

Næsten hele arealet udenom fredningen er udlagt som skovtilplantningsområde.

Lokalplaner

Der er ingen lokalplanlægning for området.

Zonestatus

Fredningsområdet er beliggende i landzonen. 2/3-dele af fredningsområdet ligger i kystnærhedszonen.

Bygge- og beskyttelseslinjer

Syd for fredningsområdet ligger et beskyttet fortidsminde hvis beskyttelseslinje strækker sig ind i fredningsområdet, og overlapper dette med ca. 0,22 ha.

Skovarealet er omfattet af fredskovspligt, og der er udlagt skovbyggelinjer omkring skoven.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser

Der er på nuværende tidspunkt ingen råstofinteresser i området, men et nedlagt stenbrud vidner stadig om, at der i årenes løb er brudt en del granit og gnejs på Bornholm.

Fredningsområdet er udlagt som et vandforsyningsområde samt et område med særlige drikkevandsinteresser.

Vandværket Bornholms Forsyning A/S er ansvarlig for to vandværksboringer og en kilde i fredningens sydlige del, jf. kortbilag 1. Der er i øjeblikket udlagt 300 m beskyttelseszoner omkring disse vandboringer. Både vandværksboringerne og kilden vil blive demonteret, og de vil ikke i fremtiden blive anvendt til drikkevandsforsyning. Tidspunktet for nedlukningen er p.t. ukendt."

Af sagsrejsersens endelige forslag til fredningsbestemmelser fremgår:

"...

§ 1 Fredningens formål

At sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealet.

At sikre og udvikle det nuværende urskovslignede skovbillede med en betydelig andel træer ældre end almindelig hugstalter og en betydelig andel dødt ved.

At sikre et åbent, ureguleret og naturligt vandløb med god økologisk vandløbskvalitet og et varieret dyre- og planteliv.

At sikre og forbedre kvaliteten af engen, så den fremstår lysåben.

At sikre et vandhul med høj økologisk kvalitet, naturlig vandstand samt et alsidigt og naturligt dyre- og planteliv.

At sikre og forbedre dalens herlighedsværdi gennem rydning og pleje af spektakulære klippepartier, udsigter m.m.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet er vist på kortbilag 1.

§ 3 Tilstandsændringer, byggeri, hegning mv.

Der må ikke foretages terrænændringer herunder råstofindvinding, der må ikke deponeres eller smides affald, der må ikke hegnes og der må ikke opføres bebyggelse eller etableres anlæg, medmindre sådanne tilstandsændringer er tilladt i de efterfølgende bestemmelser.

Undtaget fra forbuddet er tilstandsændringer og andre foranstaltninger, der af plejemyndigheden skønnes egnet til at forbedre forholdene for de naturligt hjemmehørende dyre- og plantearter samt for at øge dalens herlighedsværdi. Sådanne tiltag skal beskrives nærmere i en plejeplan.

Undtaget fra forbuddet er desuden etablering af nødvendige læ- og foderhuse til græssende dyr. Husene skal bygges af naturmaterialer og kræver fredningsnævnets forudgående tilladelse samt godkendelse af placering, størrelse og udformning.

Undtaget fra forbuddet er hegning omkring arealer der ønskes afgræsset. Hegnede arealer skal være offentlige tilgængelige ved etablering af låger, led, stenter eller lignende. Der må alene anvendes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til husdyrbrug.

Placering af læ- og foderhuse samt hegning skal beskrives nærmere i en plejeplan. Såfremt læ- og foderhuse samt hegning ikke anvendes i en længere årrække skal de fjernes fra området.

Der må ikke foretages drikkevandsindvinding og nydræning må ikke finde sted.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretning der fremmer fredningens formål. Naturgenopretningstiltag skal godkendes af fredningsnævnet.

§ 4 Retningslinjer for driften

Der må ikke foretages gødskning eller jordbearbejdning, og der må ikke anvendes sprøjtegifte eller andre former for gift.

Der må ikke etableres ny beplantning med træer, buske eller læhegn.

I forbindelse med fredningens gennemførelse og senest i forbindelse med første plejeplan skal fredningsområdet ryddes for gammelt byggeaffald, bildæk mv. Desuden skal vandværket fjerne de tekniske installationer i vandbøringsområdet ved nedlunkningen af borerne.

For de forskellige naturtyper gælder følgende:

Skoven

Skoven, som vist på kortbilag 1, skal have et vedvarende skovdække, altovervejende med hjemmehørende løvtræer og buske.

Foryngelse af skoven skal ske ved naturlig foryngelse og skovdrift skal ske ved plukhugst. Alt naturligt dødt ved samt gamle udgåede stubbe skal blive i skoven.

De lysåbne arealer

De lysåbne arealer skal holdes i vedvarende græs gennem græsning eller høslet.

Eksisterende træer og buske skal fjernes ved rydning, dog skal forekomster af almindelig ene i fredningsområdet bibeholdes. Fjernelsen skal ske i forbindelse med vedtagelse af første plejeplan.

Udsigtskiler

Den landskabelige oplevelse af området ved Jættebold skal fremhæves ved at foretage rydning af krat og opvækst. Denne rydning skal ske i forbindelse med vedtagelse af første plejeplan.

Baggeå

Der må ikke ske rørlægning, etableres faunaspærring eller anden regulering af vandløbet.

Vandløbets vedligeholdelse skal være i harmoni med vandets naturlige strømningsmønster. En evt. vedligeholdelse skal være miljøvenlig, udføres skånsomt og altid være manuel (eksempelvis udføres med le eller håndbåret motorredskab). Grøden kan skæres én gang årligt i perioden 1.8. – 30.09. Afskåret grøde skal varsomt fjernes fra vandløbet og dets brinker. Efter grødeskæringen skal der fortsat være grødeøer og vegetation langs brinkerne.

Der må ikke ske afgravning eller beskadigelse af vandløbets brinker og sider, opgravning af materiale, herunder uddybning af vandløbets oprindelige leje samt bundoprensning. Eventuelle lokale sand- og mudderaflejringer kan fjernes i perioden 1.5. – 30.09., såfremt det vurderes nødvendigt af plejemyndigheden. Aflejringerne må ikke efterlades på vandløbets brinker, og sten og grus skal efterlades i uforstyrret leje.

Bredvegetationen langs vandløbet være naturlig og uforstyrret, og der må derfor ikke foretages slåning af vegetationen på vandløbets bredder og skråninger. Dog kan plejemyndigheden bekæmpe invasive arter ved hyppig slåning.

Eksisterende bevoksninger af træer og buske langs vandløbet skal bibeholdes, og dødt ved i og ved vandløbet må ikke fjernes. Plejemyndigheden kan dog foretage udynding af vedplanterne.

Der skal tilstræbes en højere DVFI end 5, såfremt vandløbets økologiske potentiale taler herfor.

Plejemyndigheden kan udføre naturgenoprettende foranstaltninger, for eksempelvis at fremme et naturligt fiskeliv i Baggeåen. Der kan eksempelvis etableres gydebanks for fisk, strømlø, skjul og levesteder for fisk og smådyr. Tiltag i forbindelse med naturgenoprettende foranstaltninger skal beskrives nærmere i en plejeplan forud for udførelsen, og skal godkendes af fredningsnævnet.

Vandhullet

Vandhullets nærmeste omgivelser skal holdes lysåbne.

Der må ikke ske afvanding og opfyldning af vandhullet.

Ved evt. oprensning af vandhullet skal den næringsrige sumpvegetation og det næringsrige slam fjernes fra området. Sådanne tiltag skal beskrives nærmere i en plejeplan.

§ 5 Naturpleje

Bornholmsregions Kommune er plejemyndighed og skal udarbejde en plejeplan for hele fredningsområdet.

Plejeplanerne skal forhandles med og tilsendes lodsejere og Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet. Såfremt der er uenighed mellem disse parter, træffer Fredningsnævnet afgørelse i sagen.

Første plejeplan skal foreligge senest to år efter fredningens ikrafttræden, og plejeplanen skal omhandle hele fredningsområdet. Plejeplanen revideres mindst hvert tiende år, dog skal plejeplanen i den første periode opdateres senest efter fem år.

§ 6 Arkæologiske undersøgelser

Fredningen er ikke til hinder for at der foretages arkæologiske udgravninger i området.

§ 7 Jagt

Jagt er tilladt i området. Der må ikke udsættes vildt og tilskuds fodring må kun ske i yderkanten af fredningsområdet.

§ 8 Offentlighedens adgang og formidling.

Offentligheden skal sikres adgang til fredningsområdet via veje og stier som fremgår af kortbilag 1. Offentlighedens adgang sker efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler.

Plejemyndigheden skal, som angivet på kortbilag 1, etablere en trampesti samt en parkeringsplads (10 m x 40 m). Etableringen skal foretages ved et minimum af terrænændringer.

Stier må ikke befæstes, dog kan naturlige materialer anvendes på særligt fugtige steder.

Stier må ikke nedlægges, dog kan plejemyndigheden, af hensyn til særlig sårbar natur begrænse offentlighedens færdsel i området.

Formidling

Der kan placeres formidlingsskilte og simple broer, og der kan placeres borde og bænke ved eller neden for Ambrosens Stenværk. Placeringen af disse skal beskrives nærmere i en plejeplan.

§ 9 Særbestemmelse

Nåletræsparcellen på matr. 57, jf. kortbilag 1, skal fjernes senest 2 år efter fredningens gennemførelse.

§ 10 Ophævelse af tidligere fredning

Nærværende fredningsforslag erstatter deklaration af d. 29. marts 1927, som derfor ophæves.

§ 11 Retsvirkning

Midlertidig retsvirkning af forslaget træder i kraft så snart Fredningsnævnet har offentliggjort forslaget i Statstidende.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1".

I forbindelse med sagens behandling har det været drøftet, hvorvidt et vejledende registreret engareal ved Svartingegaard er omfattet af naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper, jf. naturbeskyttelseslovens § 3. Bornholms Regionskommune, Teknik og Miljø har i den forbindelse den 21. maj 2010 foretaget besigtigelse af området, og er ved skrivelse af 27. maj 2010 fremkommet med kommunens bemærkninger. Regionskommunen anfører blandt andet, at store dele af området kan karakteriseres som sumpskov, andre dele som højstaudesamfund, mens mindre arealer på skrænterne ikke opfylder kriterierne for at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Disse mindre arealer udgøres af et tilsæt kulturgæsareal, der i mange år har været gødsket og høstet samt et område med en nåletræsbeplantning. Regionskommunen har ved gennemsyn af luftfoto fra 1992 konstateret, at nåletræsbeplantningen allerede kunne erkendes på dette tidspunkt. Regionskommunen vurderer, at områderne med sumpskov og højstaudesamfund i dag må karakteriseres som mose, og dermed omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Indsigelser og bemærkninger til fredningsforslaget

Fredningsnævnet har modtaget en række indsigelser og bemærkninger til fredningsforslaget fra lodsejere og myndigheder.

Lodsejeren Kim Mortensen, matr. nr. 57 Rutsker, har anført, at han gerne vil acceptere, at driften fortsætter som hidtil, idet han dog ikke vil have sig pålagt, at marken skal være med græs. Det bør således være muligt at vælge en anden afgrøde – f.eks. hvede m.v. Arealet ved Ambrosens Stenværk bør ikke indgå i fredningen, og det bør ved skiltning sikres, at publikum ikke ledes ned til stenbruddet. Lodsejeren ønsker heller ikke, at der etableres borde og bænke på plateauet nedenfor stenværket. Besøgende i dalen vil i givet fald parkere ved Svartingegaard, gå turen i Svartingedalen og derefter gå op til bilen efter kaffen, som de vil indtage ved de etablerede borde og bænke. Vejen til dalen fra Svartingegaard ligger tæt forbi lodsejerens stuehus, og lodsejeren ønsker ikke, at alle de besøgende skal forbi lodsejerens bebyggelse. Fredningen må således antages at ville medføre yderligere trafik af den private vej til Svartingegård. Ejerne af Svartingegård bør kompenseres for de som følge heraf øgede udgifter til vedligeholdelse af vejen. Den i fredningen planlagte hegning til kreaturer vil medføre store indskrænkninger i lodsejernes skovdrift. Der bør som minimum etableres låger, hvorefter en landbrugstraktor slæbende et træ kan passere. Lodsejeren modtager som ejer af området ved skrænten efter engen hektarstøtte og foretager høslet på arealet. I tilfælde af, at der sker hegning som anført i fredningen, vil han mangle hø til sine dyr. Såfremt der ikke sker hegning, vil restriktionerne i fredningen alligevel medføre, at høet ikke vil være egnet til foder.

Lodsejer Svend Åge Thorsen, matr. nr. 76-a Klemensker, har anført, at området sydvest for Ambrosens stenværk ikke har samme karakter som området fra nordøst for stenværket. Der findes således til eksempel ingen nævneværdige klippepartier i det sydvestlige område. Der er derfor ingen grund til, at området sydvest for stenværket omfattes af fredningen. En fredning af området vil medføre indskrænkninger i lodsejernes muligheder for at drive jagt på området.

Lodsejer Georg Baunkjær, matr. nr. 77-n Klemensker, har oplyst, at han ikke har bemærkninger vedrørende etableringen af stier. Han er enig i lodsejer Kim Mortensens bemærkninger angående området ved Ambrosens stenværk. Området bør holdes ude af en eventuel fredning. Lodsejerne skal have ret til i begrænsede tidsrum, også under forårsjagten, at lukke skoven for publikum.

Lodsejer Knud Andersen, matr. nr. 74-n, Klemensker, har udtrykt ønske om at kunne fortsætte kørsel med traktor ad stien fra vandværket. Derudover tiltræder denne lodsejer de øvrige lodsejeres bemærkninger om, at stenværket bør holdes uden for fredningen.

By- og Landskabsstyrelsen har oplyst, at styrelsen er enig i, at der findes fredningsværdige områder i Svartingedalen. Fredningsbestemmelser om fodring af vildt er efter styrelsens overbevisning unødvendige, og eventuelle begrænsninger heri vil kunne fastsættes i plejeplanerne for området. Der ses ikke nogen grund til, at driften af marken nedenfor Svartingegård (del af matr. nr. 57 Rutsker) ikke kan fortsætte som hidtil. Det væsentlige for oplevelsen af sprækkedalen er, at arealet har et vedvarende plantedække og er lysåbent. Nåletræsparcellen umiddelbart nordøst herfor kan efter styrelsens opfattelse blive stående indtil omdrift. Det betyder, at forslaget § 9, kan udgå, og arealet alene omfattes af bestemmelserne i § 4. En oplyst gødsket § 3-eng, har ikke status af eng. I afsnittet om formidling i § 8, foreslås ”ved eller” udtaget af første sætning. Borde og bænke kan i stedet opstilles på plateauet nedenfor Ambrosens Stenværk. En sådan placering vil efter styrelsens opfattelse være mindst ligeså velegnet som i det nedlagte stenbrud. Det kan overvejes, om fredningsområdet kan afsluttes tættere på stiens begyndelse i syd. Åens forløb må antages at være tilstrækkeligt beskyttet efter bestående regler.

Bornholms Regionskommune har ved skrivelse af 29. marts 2010 vedrørende det oprindelige fredningsforslag meddelt, at regionskommunen kan anbefale en fredning. Det er regionskommunens

holdning, at en fredning af området kan sikre dette, som en typisk bornholmsk sprækkedal med naturnær skovdrift, og de natur-, kultur- og rekreative værdier, der ligger i dette. Fredningen vil samtidig åbne området for offentligheden og sætte fokus på stedet og muligheden for at opleve den smukke sprækkedal i hele dens udstrækning.

Fredningsnævnets afgørelse

Det endelige fredningsforslag omfatter et areal på ca. 37 ha. Området findes at rumme enestående landskabelige, geologiske, biologiske og kulturhistoriske diversiteter og værdier, der bør sikres varigt ved en fredning. Da det fredede område af hensyn til sikringen og oplevelsen af de nævnte diversiteter og værdier bør have en både fornøden og naturlig sammenhæng og afgrænsning, finder fredningsnævnet, at det fredede område bør afgrænses som foreslået i det endelige fredningsforslag. Fredningsnævnet finder således, at området omkring det nedlagte Ambrosens Stenværk og den hertil knyttede kulturhistorie fremstår med en sådan sammenhæng med den øvrige del af sprækkedalsområdet og oplevelsen heraf, at området omkring det nedlagte stenværk ikke bør undtages fra en fredning. Tilsvarende finder fredningsnævnet af hensyn til den naturlige afgrænsning af fredningsområdet, at der som foreslået også bør foretages en fredning af den sydvestligste del af området.

Herefter, og da det endelige fredningsforslag har til formål at bevare nævnte værdier samt at sikre adgang til naturpleje og formidling af områdets natur- og kulturhistorie til offentligheden, finder fredningsnævnet, at forslaget bør gennemføres som nærmere bestemt nedenfor. Det bemærkes herved, at fredningsnævnet finder, at publikumsfaciliteter såsom bænke og borde og større formidlingstavler m.m. mest hensigtsmæssigt for oplevelsen og formidlingen så vidt muligt bør opstilles ved stiernes sammenløb nedenfor Ambrosens Stenværk frem for i stenværket.

Thi bestemmes

De på vedlagte kort angivne arealer af ejendommene matr. nr. 38-a, 38-b, 39-a, og 57 Rutsker, samt 65-d, 74-c, 74-n, 76-a og 77-n Klemensker pålægges følgende fredningsbestemmelser:

§ 1 Fredningens formål

- At sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealet.
- At sikre og udvikle det nuværende urskovslignede skovbillede med en betydelig andel træer ældre end almindelig hugstalter og en betydelig andel dødt ved.
- At sikre et åbent, ureguleret og naturligt vandløb med god økologisk vandløbskvalitet og et varieret dyre- og planteliv.
- At sikre og forbedre kvaliteten af engen, så den fremstår lysåben.
- At sikre et vandhul med høj økologisk kvalitet, naturlig vandstand samt et alsidigt og naturligt dyre- og planteliv.

- At sikre og forbedre dalens herlighedsværdi gennem rydning og pleje af spektakulære klippepartier, udsigter m.m.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet er vist på kortbilag 1.

§ 3 Tilstandsændringer, byggeri, hegning mv.

Der må ikke foretages terrænændringer herunder råstofindvinding. Der må ikke deponeres eller smides affald. Der må ikke hegnes, og der må ikke opføres bebyggelse eller etableres anlæg, medmindre sådanne tilstandsændringer er tilladt i de efterfølgende bestemmelser.

Undtaget fra forbuddet er tilstandsændringer og andre foranstaltninger, der af plejemyndigheden skønnes egnet til at forbedre forholdene for de naturligt hjemmehørende dyre- og plantearter samt til at øge dalens herlighedsværdi. Sådanne tiltag skal beskrives nærmere i en plejeplan.

Undtaget fra forbuddet er desuden etablering af nødvendige læ- og foderhuse til græssende dyr. Husene skal bygges af naturmaterialer og kræver fredningsnævnets forudgående tilladelse samt godkendelse af placering, størrelse og udformning.

Undtaget fra forbuddet er hegning omkring arealer der ønskes afgræsset. Hegnede arealer skal være offentligt tilgængelige ved etablering af låger, led, stenter eller lignende. Disse skal etableres således, at der kan skaffes adgang til de hegnede arealer med lette skovningsmaskiner, der ikke efterlader varige spor i området. Der må alene anvendes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til husdyrbrug.

Placering af læ- og foderhuse samt hegn skal beskrives nærmere i en plejeplan. Såfremt læ- og foderhuse samt hegn ikke anvendes i en længere årrække, skal de fjernes fra området.

Der må ikke foretages drikkevandsindvinding, og nydræning må ikke finde sted. Dette er dog ikke til hinder for, at der sker vedligeholdelse af eksisterende dræn.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretning, der fremmer fredningens formål. Naturgenopretningstiltag skal godkendes af fredningsnævnet.

§ 4 Retningslinjer for driften

Der må ikke foretages gødskning eller jordbearbejdning, og der må ikke anvendes sprøjtegifte eller andre former for gift.

Der må ikke etableres ny beplantning med træer, buske eller læhegn.

I forbindelse med fredningens gennemførelse og senest i forbindelse med første plejeplan skal fredningsområdet ryddes for byggeaffald, bildæk mv. Desuden skal vandværket fjerne de tekniske installationer i vandbøringsområdet i forbindelse med nedlukningen af borerne.

For de forskellige naturtyper gælder følgende:

Skoven

Skoven, som vist på kortbilag 1, skal have et vedvarende skovdække, altovervejende med hjemmehørende løvtræer og buske.

Foryngelse af skoven skal ske ved naturlig foryngelse og skovdrift skal ske ved plukhugst. Alt naturligt dødt ved samt gamle udgåede stubbe skal blive i skoven.

De lysåbne arealer

De lysåbne arealer skal holdes i vedvarende græs gennem græsning eller høslet.

Eksisterende træer og buske skal fjernes ved rydning, dog skal forekomster af almindelig ene i fredningsområdet bibeholdes. Fjernelsen skal ske i forbindelse med vedtagelse af første plejeplan.

Driften af det lysåbne areal på skråningen nedenfor Svartingegård mellem nåletræsparcellen og den eksisterende sti til Ambrosens Stenværk kan fortsætte som hidtil, dog således, at arealet ikke må tilplantes med vækster over 2 meter. Dette er dog ikke til hinder for, at ejeren lader arealet springe i løvskov. Arealet må ikke beplantes med nåletræer.

Udsigtskiler

Den landskabelige oplevelse af området ved Jættebold skal fremhæves ved at foretage rydning af krat og opvækst. Denne rydning skal ske i forbindelse med vedtagelse af første plejeplan.

Baggeå

Der må ikke ske rørlægning, etableres faunaspærring eller anden regulering af vandløbet.

Vandløbets vedligeholdelse skal være i harmoni med vandets naturlige strømningsmønster. En evt. vedligeholdelse skal være miljøvenlig, udføres skånsomt og altid være manuel (eksempelvis udføres med le eller håndbåret motorredskab). Grøden kan skæres én gang årligt i perioden 1.8. – 30.09. Afskåret grøde skal varsomt fjernes fra vandløbet og dets brinker. Efter grødeskæringen skal der fortsat være grødeøer og vegetation langs brinkerne.

Der må ikke ske afgravning eller beskadigelse af vandløbets brinker og sider, opgravning af materiale, herunder uddybning af vandløbets oprindelige leje samt bundoprensning. Eventuelle lokale sand- og mudderaflejringer kan fjernes i perioden 1.5. – 30.09., såfremt det vurderes nødvendigt af plejemyndigheden. Aflejringerne må ikke efterlades på vandløbets brinker, og sten og grus skal efterlades i uforstyrret leje.

Bredvegetationen langs vandløbet være naturlig og uforstyrret, og der må derfor ikke foretages slåning af vegetationen på vandløbets bredder og skråninger. Dog kan plejemyndigheden bekæmpe invasive arter ved hyppig slåning.

Eksisterende bevoksninger af træer og buske langs vandløbet skal bibeholdes, og dødt ved i og ved vandløbet må ikke fjernes. Plejemyndigheden kan dog foretage udtynding af vedplanterne.

Der skal tilstræbes en højere DVFI end 5, såfremt vandløbets økologiske potentiale taler herfor.

Plejemyndigheden kan udføre naturgenoprettende foranstaltninger, for eksempelvis at fremme et naturligt fiskeliv i Baggeåen. Der kan eksempelvis etableres gydebanker for fisk, strømlæ, skjul og levesteder for fisk og smådyr. Tiltag i forbindelse med naturgenoprettende foranstaltninger skal beskrives nærmere i en plejeplan forud for udførelsen, og skal godkendes af fredningsnævnet.

Vandhullet

Vandhullets nærmeste omgivelser skal holdes lysåbne.

Der må ikke ske afvanding og opfyldning af vandhullet.

Ved evt. oprensning af vandhullet skal den næringsrige sumpvegetation og det næringsrige slam fjernes fra området. Sådanne tiltag skal beskrives nærmere i en plejeplan.

§ 5 Naturpleje

Bornholms Regionskommune er plejemyndighed og skal udarbejde en plejeplan for hele fredningsområdet.

Første plejeplan skal foreligge senest 2 år efter fredningens ikrafttræden, og skal gælde for mindst 5 år. Plejeplanen skal herefter revideres efter behov, såfremt plejemyndighed, lodsejere, Danmarks Naturfredningsforening eller Friluftsrådet måtte stille velbegrundet forslag herom.

Plejeplanerne skal forhandles med og tilsendes berørte lodsejere og Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet. Såfremt der er uenighed mellem disse parter, træffer Fredningsnævnet afgørelse i sagen.

§ 6 Arkæologiske undersøgelser

I det omfang det er påkrævet for at tilvejebringe ny arkæologisk indsigt, er fredningen ikke til hinder for, at der foretages arkæologiske undersøgelser i området. Undersøgelserne skal ledes af uddannede arkæologer ansat ved et statsanerkendt museum.

Arkæologiske udgravninger skal godkendes af både Fredningsnævnet og Kulturarvsstyrelsen efter høring af lodsejeren, idet lodsejerens samtykke dog er uforløst.

Metaldetektorer og andet udstyr, herunder jordradarer, må kun anvendes i forbindelse med arkæologiske undersøgelser.

§ 7 Jagt

Jagt er tilladt i området. Der må ikke udsættes vildt. Der kan i plejeplanen fastsættes nærmere bestemmelser om tilskuds fodring og eventuelle begrænsninger heri.

§ 8 Offentlighedens adgang og formidling

Offentligheden skal sikres adgang til fredningsområdet via veje og stier som fremgår af kortbilag 1.

Offentlighedens adgang sker efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler.

Plejemyndigheden skal, som angivet på kortbilag 1, etablere en parkeringsplads (10 x 40 meter) ved Åhalsegård samt etablere en trampesti. Etableringen skal foretages ved et minimum af terrænændringer.

Stier må ikke befæstes. Dog kan naturlige materialer anvendes på særligt fugtige steder.

Stier må ikke nedlægges. Dog kan plejemyndigheden, af hensyn til særlig sårbar natur begrænse offentlighedens færdsel i området.

Formidling

Der kan placeres formidlingsskilte og simple broer. Der kan placeres borde og bænke nedenfor Ambrosens Stenværk så vidt muligt i forbindelse med stiernes sammenløb. Placeringen af disse skal beskrives nærmere i en plejeplan.

§ 9 Særbestemmelse

Nåletræsbeplantningen på matr. 57 Rutsker, jf. kortbilag 1, skal fjernes senest ved udarbejdelsen af den første plejeplan. Herefter kan arealet drives som det tilgrænsende lysåbne areal, jf. § 4 således, at arealet ikke må tilplantes med vækster over 2 meter. Dette er dog ikke til hinder for, at ejeren lader området springe i løvskov. Arealet må ikke beplantes med nåletræer på ny.

§ 10 Ophævelse af tidligere fredning

Nærværende fredningsforslag erstatter den på matr.nr. 38-a og 39-a, Rutsker, tinglyste deklaration af 29. marts 1927, som derfor ophæves.

§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Fredningsnævnets afgørelse er enstemmig.

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til Naturklagenævnet af lodsejere, brugere, enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller fremsat anmodning om underretning om sagens afgørelse, statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af fredningen samt Danmarks Naturfredningsforening og andre organisationer, som antages, at have en væsentlig interesse i fredningen.

Klage indgives skriftligt til Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt den pågældende klageberettigede, dog højst 4 uger fra offentlig bekendtgørelse af afgørelsen, jf. naturbeskyttelseslovens § 43, jf. § 87.

Søgsmål ved domstolene til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter afgørelsen er meddelt klageren, dog senest fra tidspunktet for offentlig bekendtgørelse.

Henrik Espersen

Henrik Engell Rhod

Lars Christian Kjøller

Udskriftens rigtighed bekræftes:

Fredningsnævnet på Bornholm, den 1. november 2010-10-31

Marit Raldan, klm.

U D S K R I F T

A f

Kendelsesprotokollen

For

Fredningsnævnet for Bornholm

---0000000000---

KENDELSE

afsagt den 1. november 2010 af fredningsnævnet for Bornholm i

om erstatning i FN 31/2009

Fredning af arealer i
Svartingedalen i Bornholms
Regionskommune.

Ved en samtidig hermed afsagt kendelse har fredningsnævnet truffet afgørelse om fredning af et i alt ca. 37 ha stort areal beliggende i Svartingedalen i Bornholms Regionskommune.

Det fredede areal ejes med undtagelse af 0,08 ha, der ejes af Bornholms Regionskommune, af 7 private lodsejere. Arealet består af ejendommene eller dele af ejendommene matr. nr. 38-a, 38-b, 39-a, og 57 Rutsker, samt 65-d, 74-c, 74-n, 76-a og 77-n Klemensker.

Formålet med fredningen er primært at sikre en bevarelse af områdets landskabelige, kulturhistoriske, biologiske og geologiske diversiteter og værdier, samt at sikre adgang til naturpleje og formidling for offentligheden af områdets natur- og kulturhistorie.

Fredningen indeholder bestemmelser om forbud mod navnlig terrænændringer, bebyggelse, anlæg af nye veje og stier, drikkevandsindvinding og nydræning, samt nærmere bestemmelser for driften af fredningsområdet.

En mindre del af det fredede område var allerede fredet ved fredningsdeklaration af 29. marts 1927, der ophæves ved fredningskendelsen.

Der er fremsat følgende erstatningskrav:

Lodsejer Kim Mortensen (matr. nr. 57 Rutsker) har fremsat erstatningskrav stort 792.680 kr., og har til støtte herfor blandt andet anført, at erstatningen for løvtræsbinding og forbud mod renafdrift ikke kan sammenlignes med fredningserstatningen på 9.000 kr./ha i fredningen af Mogenstrup Ås som henvist til af sagsrejser, og hvor der kun var tale om løvtræsbinding og forbud mod renafdrift. I nærværende fredning, skal man dels bevare en betydelig andel af træer til højere alder end normal hugstmodenhed, dels er der forbud mod fældning af naturligt døde træer, og dels skal der efterlades dødt ved i skoven. Dette svarer næsten til at udlægge skoven som "urørt skov" i al fremtid. Der nedlægges derfor krav om erstatning på 15.000 kr./ha for de 11,19 ha skov, fredningen omfatter. Erstatning for eksisterende stier og nyanlæg af trampesti bør forhøjes. Der bør ydes erstatning svarende til 45 kr./lbm for hele stiforløbet, idet en strækning af eksisterende stiforløb ikke er andet end en svag antydning af et midlertidigt traktorspor. De steder, hvor der er antydning af trampestier, er der reelt tale om dyreveksler, hvor folk hidtil har færdedes uden tilladelse. For den del af engen, som Bornholms Regionskommune, Natur og Miljø, har ændret fra § 3-beskyttet eng til mark i omdrift, samt for arealet med den lovligt anlagte juletræsbevoksning fremsættes krav om erstatning som landbrugsjord med 100.000 kr./ha. Dertil kommer erstatning for udgiften til fældning af bevoksning og bortkørsel af brænde- og grenaffald på 10.000 kr. samt værdien af det fældede på 10.000 kr. I fredningsforslaget er der ikke taget højde for, at arealer i omdrift i al fremtid, når fredningen er gennemført, ikke kan modtage enkeltbetaling iht. EU-reglerne om landbrugsstøtte. Derudover mistes de forpagtningsindtægter, som i dag oppebæres. Forpagtningen udgør i dag 3.500 kr./ha inkl. enkeltbetaling, hvilket kapitaliseres med en rentefod på 3 % til 70.000 kr. Den jagtlige værdi nedsættes med mindst 25 %. Med en årlig jagtleje på 800 kr./ha som kapitaliseret med en rente på 3 % og med et skovareal på 11,19 ha, giver dette et erstatningskrav på 74.600 kr. For § 3-arealer, hvor der bliver forbud mod gødskning og sprøjtning tiltrædes den af Danmarks Naturfredningsforening foreslåede erstatning på 20.00 kr./ha. Der er i dag ikke offentlig adgang til de pågældende arealer, hvorfor der bør ydes erstatning for denne betydelige ændring i ejendommens forhold. Skove på Bornholm har på det seneste været handlet til ikke mindre end 100.000 kr./ha. Ejendomsværdien for skoven vil ved fredningens gennemførelse blive reduceret med mindst 25 %, hvorfor der rejses et krav om erstatning for det samlede areal på i alt 279.500 kr.

Lodsejer Georg Baunkjær (matr. nr. 77-n Klemensker) har fremsat et erstatningskrav stort 448.987 kr. Lodsejeren har til støtte for erstatningskravet tilsluttet sig de af lodsejer Kim Mortensen fremførte bemærkninger angående erstatningsberegningen.

Sagsomkostninger:

Lodsejer Kim Mortensen har fremsat krav om dækning af udgifter i alt 19.250 kr. til sagkyndig bistand samt 21.000 kr. til konsulentbistand.

Lodsejer Georg Baunkjær har fremsat krav om dækning af udgifter i alt 10.500 kr. til konsulentbistand.

Fredningsnævnets bemærkninger:

Grunderstatningen fastsættes i henhold til aktuel praksis til 4.300 kr. pr. ha.

For landbrugsjord, der helt må udgå af almindelig landbrugsmæssig drift og omdrift fastsættes erstatningen til 100.000 kr. pr. ha.

For landbrugsjord, der pålægges driftsbegrænsninger, således at arealerne ikke må tilplantes med vækster over 2 meter og ikke må tilplantes med nåletræer, fastsættes erstatningen i overensstemmelse med grunderstatningen på 4.300 kr. pr. ha. Fredningsnævnet har herved fundet, at driftsbegrænsningerne ikke yderligere væsentligt begrænser den i forvejen begrænsede udnyttelse af arealerne, ligesom fredningen ikke for disse arealer nævneværdigt begrænser den udnyttelse, der kan forventes på stedet, hvorfor der ikke for disse arealer findes grundlag for at fastsætte en højere erstatning end grunderstatningen.

For bortfjernelse af den på matr. nr. 57 Rutsker eksisterende nåletræsbeplantning finder fredningsnævnet, at erstatningen passende kan fastsættes til i alt 10.000 kr.

For skovarealer, der pålægges bestemmelser om løvtræsbinding og forbud mod ren afdrift fastsættes erstatningen til 10.000 kr./ha. Henset til det fredede områdes karakter og hidtidige anvendelse finder fredningsnævnet ikke, at det af enkelte lodsejere anførte om betydningen af denne dyrkningsbegrænsning kan føre til en højere erstatning.

For forbud mod gødskning og sprøjtning af § 3-områder, herunder skovarealer, der tillige er § 3-områder, fastsættes erstatningen til 20.000 kr./ha.

For anlæg af nyt stiforløb over privatejede arealer fastsættes erstatningen efter seneste praksis til 60 kr./lbm. Erstatningen for bibeholdelse af eksisterende stier fastsættes til 40 kr./lbm.

For så vidt angår den del af matr. 38-a og 38-b Rutsker, der i forvejen er omfattet af fredningsdeklaration af 29. marts 1927, der udover et direkte forbud mod stenbrydning ikke indeholder nærmere definerede begrænsninger i driften, finder fredningsnævnet at fredningskendelsen kan indebære sådanne begrænsninger i lodsejerens anvendelse af arealerne, at også lodsejeren for dette areal skal tillægges en erstatning svarende til den ovenfor anførte

erstatning for skovarealer, der pålægges bestemmelser om løvtræsbinding og forbud mod ren afdrift.

Fredningsnævnet har ved fastsættelsen af ovennævnte erstatningsposter taget hensyn til de forhold, der ifølge enkelte lodsejere bør medføre fastsættelse af yderligere erstatningsposter. Fredningsnævnet finder ikke, at de påberåbte forhold har en sådan betydning, at der bør fastsættes særskilt yderligere erstatning herfor.

Herefter bestemmes:

Ejeren af matr.nr. 38-a og 38-b, Rutsker, Ole Peter Hansen (6,4 ha), tilkendes i erstatning 109.200 kr. (0,04 ha á 100.000 kr., 6,4 ha á 10.000 kr. og 1.030 m eksisterende sti á 40 kr./lbm).

Ejerne af matr.nr. 57, Rutsker, Kim Mortensen og Heidi Dam (11,19 ha), tilkendes i erstatning 220.445 kr. (4,24 ha á 20.000 kr., 6,20 ha á 10.000 kr., driftsbegrænsning for det lysåbne areal på skråningen nedenfor Svartingegaard og tilstødende nåletræsparcel 0,75 ha á 4.300 kr., 733 m ny sti á 60 kr./lbm, 411 m eksisterende sti á 40 kr. og 10.000 kr. til fjernelse af nåletræsbeplantning).

Ejeren af matr.nr. 39-a, Rutsker, Jørgen Høi (5,52 ha), tilkendes i erstatning 78.900 kr. (5,52 ha á 10.000 kr. og 395 m ny sti á 60 kr./lbm).

Ejeren af matr.nr. 65-d, Klemensker, Henning Ambrosen (0,76 ha), tilkendes i erstatning 13.500 kr. (0,17 ha á 10.000 kr. og 0,59 ha á 20.000 kr.).

Ejeren af matr.nr. 76-a, Klemensker, Svend Aage Thorsen (2,06 ha), tilkendes i erstatning 20.600 kr. (2,06 ha á 10.000 kr.).

Ejeren af matr.nr. 74-n, Klemensker, Knud Andersen (2,33 ha), tilkendes i erstatning 28.440 kr. (2,33 ha á 10.000 kr., 55 m ny sti á 60 kr./lbm og 46 m eksisterende sti á 40 kr./lbm).

Ejerne af matr.nr. 77-n, Klemensker, Helle Baunkjær og Georg Baunkjær (8,92 ha), tilkendes i erstatning 134.660 kr. (0,73 ha á 20.000 kr., 8,19 ha á 10.000 kr. og 636 m ny sti á 60 kr./lbm).

Erstatningsbeløbene forrentes fra datoen for fredningsnævnets afgørelse, og indtil erstatningen udbetales, med en årlig rente, der svarer til Danmarks Nationalbanks diskonto, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 4.

Fredningsnævnet fastsætter skønsmæssigt en samlet godtgørelse på 20.000 kr. til Kim Mortensen og Heidi Dam til dækning af disse lodsejeres nødvendige udgifter til bistand under fredningssagens behandling for fredningsnævnet og en skønnet godtgørelse på 10.000 kr. til Georg Baunkjær til dækning af denne lodsejers nødvendige udgifter til bistand under fredningssagens behandling for fredningsnævnet, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Erstatnings- og godtgørelsesbeløbene afholdes af staten med tre fjerdedele og af Bornholms Regionskommune med en fjerdedel.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Da den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 100.000 kr. skal Naturklagenævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42 efterprøve fredningsnævnets afgørelse, uanset om denne påklages..

Fredningsnævnets afgørelse kan i øvrigt påklages til Naturklagenævnet af lodsejere, brugere, enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller fremsat anmodning om underretning om sagens afgørelse, statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af fredningsforslaget samt Danmarks Naturfredningsforening og andre organisationer, som antages, at have en væsentlig interesse i fredningsforslaget.

Klage indgives skriftligt til Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Søgsmål ved domstolene til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter afgørelsen er meddelt klageren, dog senest fra tidspunktet for offentlig bekendtgørelse.

Henrik Espersen

Henrik Engell Rhod

Lars Christian Kjøller

Udskriftens rigtighed bekræftes:

Fredningsnævnet for Bornholm, den 1. november 2010-10-31

Marit Palsan/ktfm.

Fredningskort

Svartingedalen

Del af
Rutsker og
Klemensker
Bornholms Regionskommune

Udfærdiget i september 2009 af
Danmarks Naturfredningsforening

Signaturforklaring

Signaturforklaring

||||||| fredningsgrænse

⊗ fredskov

----- grænse for fredskov

skov

— dige

— Bagge Å

▨ §3 eng/mose

▩ §3 sø

--- eksisterende vej/sti som ønskes fredet

ny sti (ca. forløb)

× sten

• fortidsminde

□ byggelinie omkring fortidsminde

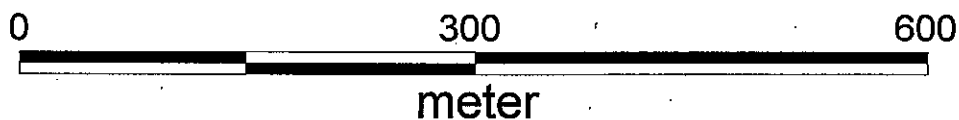
⌵ nål

—x— ejerlavsgrense

① henvisning til areal- og lodsejerliste

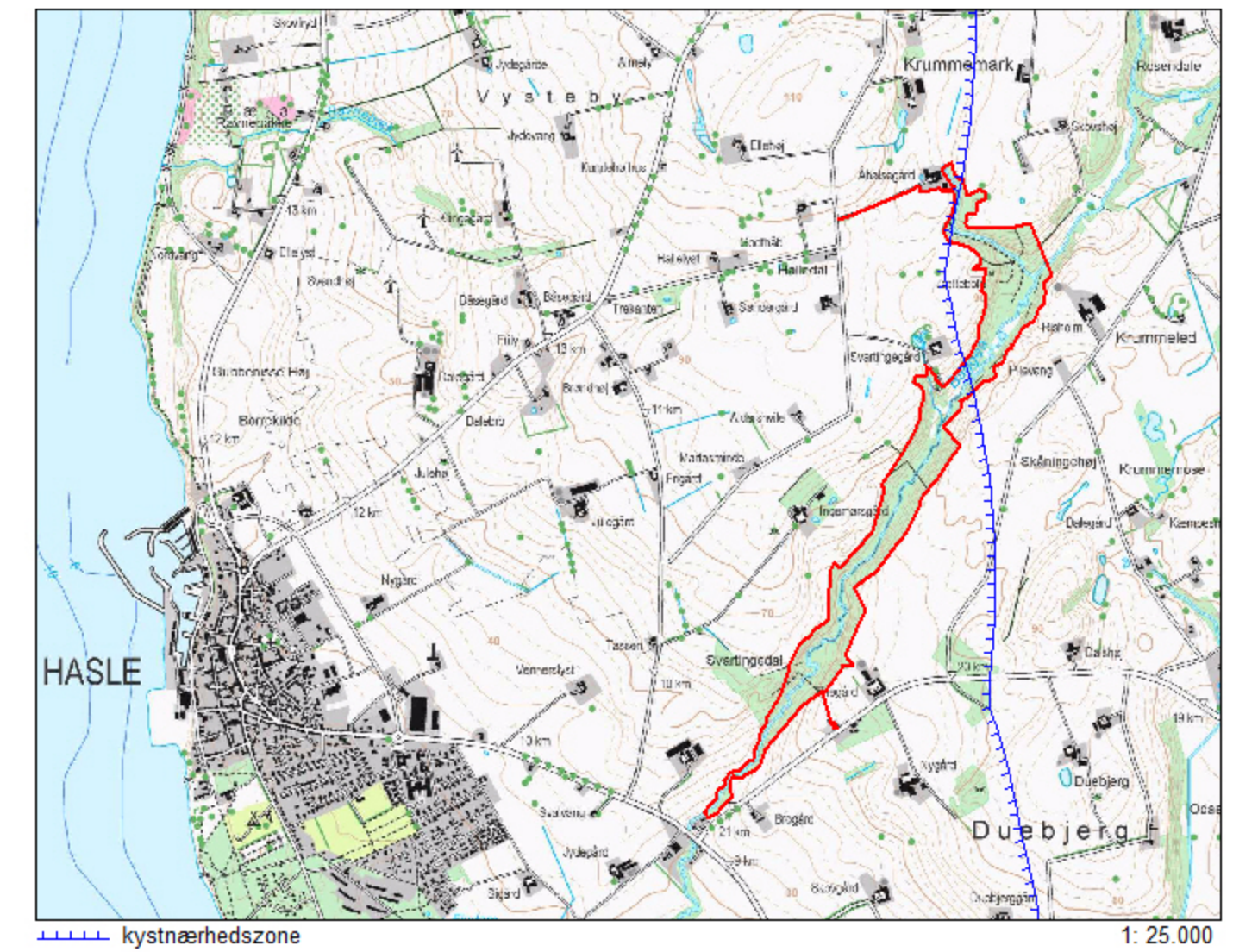
Ⓟ parkeringsplads

Fredningskort vedrørende
Fredningsnævnet for Bornholms
kendelse af 1. november 2010
FN 31/2009

1:5000
kopi af matrikelkortet
ajour september 2009

Kortbilag 1

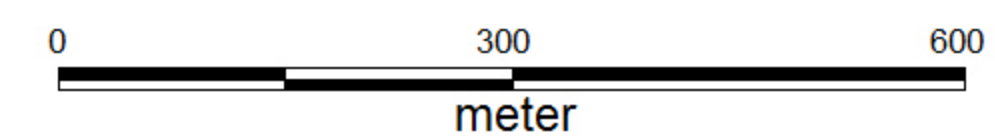
Fredningskort Svartingedalen

Del af
Rutsker og
Klemensker
Bornholms Regionskommune

Udfærdiget i september 2009 af
Danmarks Naturfredningsforening

- Signaturforklaring
- fredningsgrænse
 - fredskov
 - grænse for fredskov
 - skov
 - dige
 - Bagge Å
 - §3 eng/mose
 - §3 sø
 - eksisterende vej/sti som ønskes fredet
 - ny sti (ca. forløb)
 - sten
 - fortidsminde
 - byggelinie omkring fortidsminde
 - nål
 - ejerlavsgrense
 - henvielse til areal- og lodsejerliste
 - parkeringsplads

Fredningskort vedrørende
Fredningsnævnet for Bornholms
kendelse af 1. november 2010
FN 31/2009

DISPENSATIONER>

Afgørelser - Reg. nr.:

Herunder ses afgørelser i dispensationssager for denne fredning

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 99 68 83 03

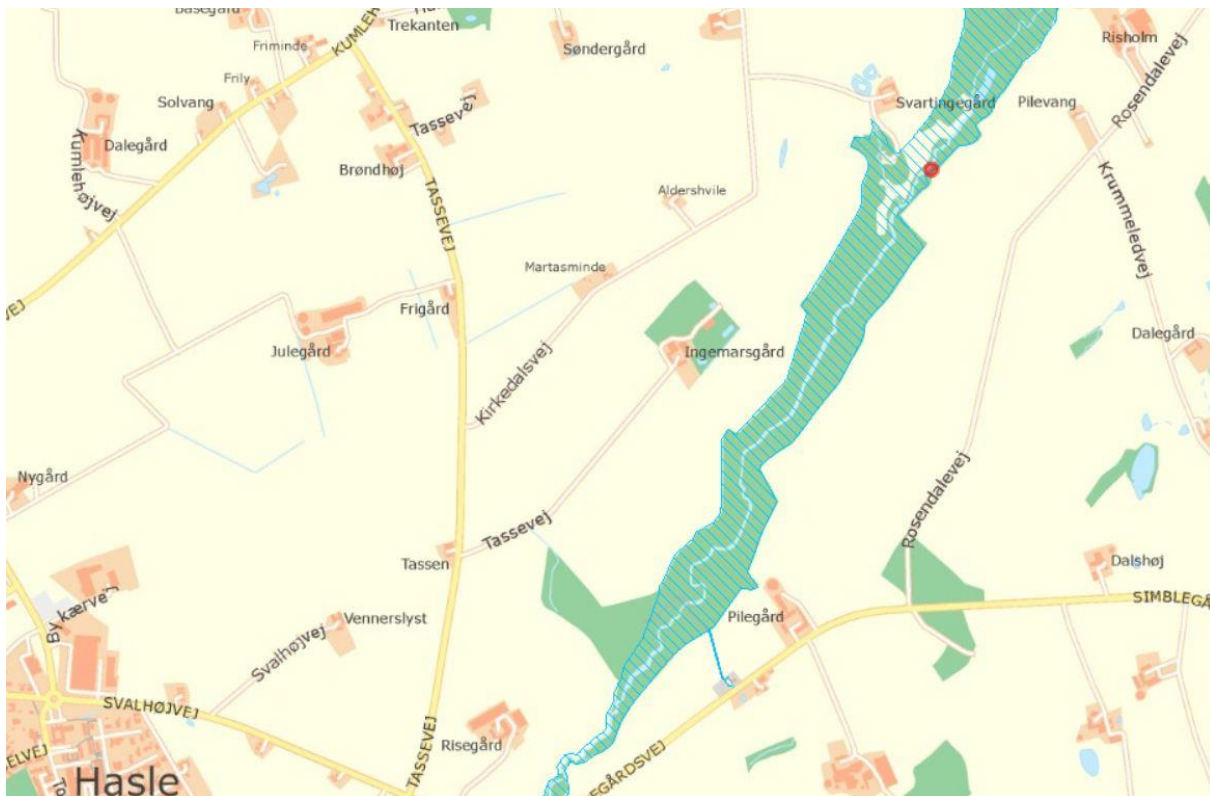
Fugleværnsfonden
Vesterbrogade 140
1620 København V

bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk
J.nr. FN-BOR-19-2018
Den 24. september 2018

Mail: fvf@dof.dk

Overfor fredningsnævnet er der den 9. august 2018 ansøgt om tilladelse til hegning med henblik på naturpleje på ejendommen matr.nr. 77-a, 77-n, Klemensker og 57, Rutsker, som er en del af området kaldet Svartingedalen. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Ejendommen er markeret på følgende kortudsnit:

Sagens oplysninger

Ejendommen er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2013 om fredning af arealer i Svartingedalen.

Hovedformålet med fredningen er, at sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealerne, at sikre og udvikle det nuværende urskovslignende skovbillede, at medvirke til at sikre arealerne, herunder vandløb, vandhul og lysåbne arealer, som levesteder for et varieret dyre- og planteliv, og at sikre og forbedre dalens natur- og herlighedsværdi gennem rydning og pleje, herunder rydning af spektakulære klippepartier, udsigter m.m.

Fredningsbestemmelserne fastsætter blandt andet:

” ...

§ 3 Tilstandsendringer, bebyggelse, hegning mv.

Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand og må kun ændres, hvis det er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades i en plejeplan udarbejdet i medfør af § 10. Der må bl.a. ikke foretages terrændringer, herunder råstofindvinding, og der må ikke deponeres eller smides affald. Der må ikke opføres bebyggelse, etableres anlæg eller hegnes, jf. dog stk. 2-4.

...

Stk. 3. Der kan hegnes omkring arealer, der ønskes afgræsset. Der må alene anvendes almindelige landbrugshegn til husdyrbrug (trådhegn). Eventuel hegning skal etableres med låger, led, stenter eller lignende, der muliggør offentlig adgang til de hegnede arealer. Hegn skal desuden etableres således, at der kan skaffes adgang til arealerne med lette skovningsmaskiner.

Stk. 4. Placering af læ- og foderhuse samt hegn skal beskrives nærmere i en plejeplan, jf. § 10. [...]

...

§ 5. Retningslinjer for drift mv. af de forskellige arealer og naturtyper

Skoven [...] skal have et vedvarende skovdække, altovervejende med hjemmehørende løvtræer og buske. Foryngelsen af skoven skal ske ved selvforyngelse, og skovdrift skal ske ved plukhugst. Gamle udgåede træer og stubbe må ikke fjernes.

Stk. 2. Lysåbne arealer

Lysåbne arealer skal holdes i vedvarende græs gennem græsning eller høslæt.[...].

Stk. 3: Udsigtskiler og markante klippepartier

Den landskabelige oplevelse af området ved Jættebold og klippepartier i Ambrosens Stenværk skal fremhæves ved at foretage rydning af krat og opvækst. [...].

...

§ 10. Naturpleje mv

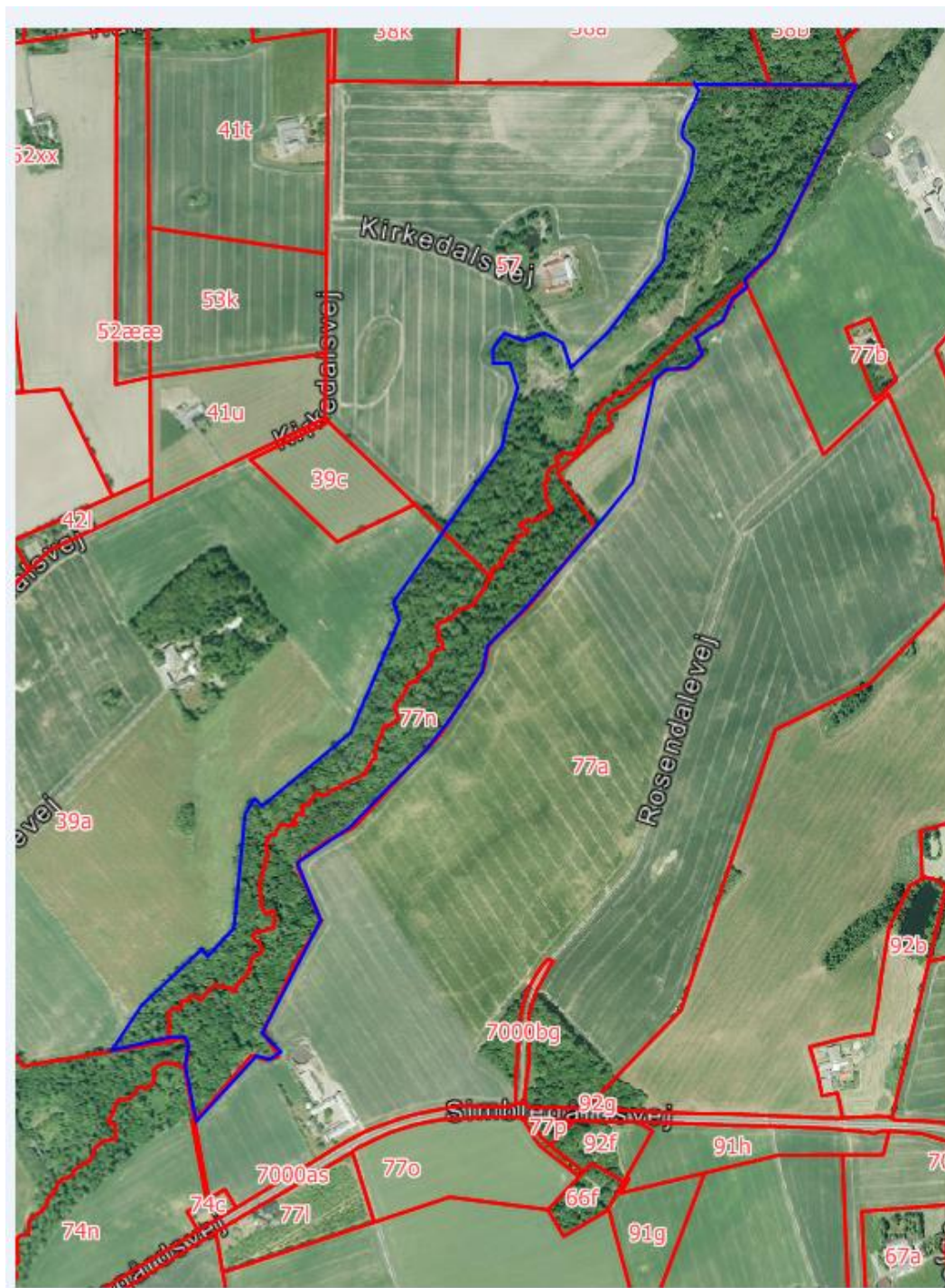
Pleje sker på baggrund af plejeplaner efter de til enhver tid gældende regler herom, jf. for tiden bekendtgørelse nr. 1604 af 20. november 2006 om pleje af fredede arealer og om tilsyn. Plejemyndigheden - dvs. Bornholms Regionskommune – skal udarbejde en plejeplan for hele fredningsområdet.

” ...

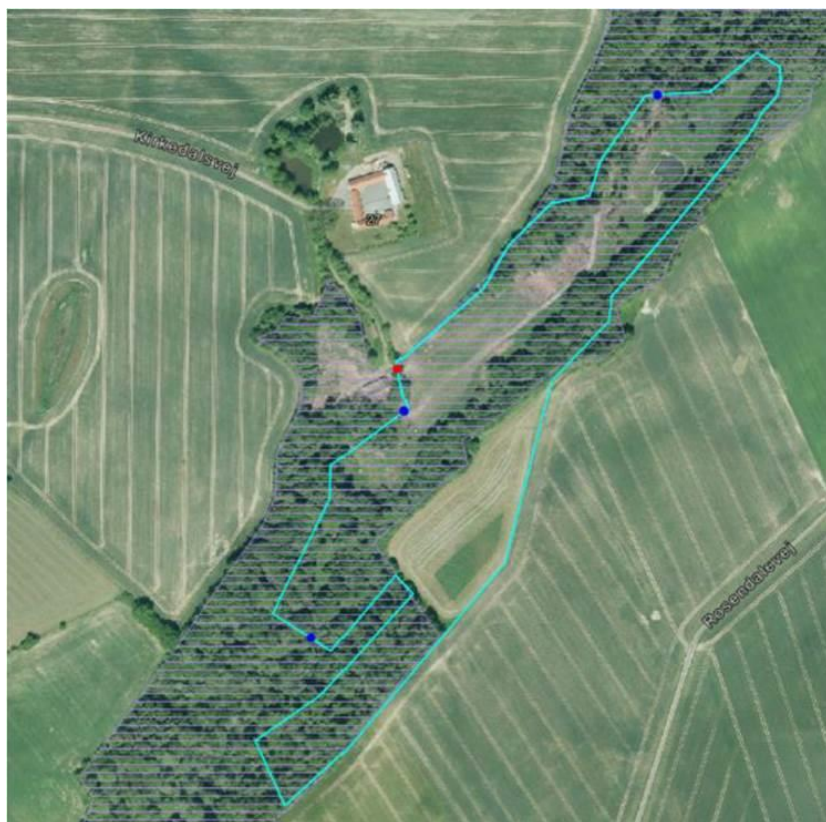
Bornholms Regionskommune har som plejemyndighed udarbejdet en plejeplan dateret februar 2014.

I 2016 blev det konstateret, at et skovbevokset areal af det fredede område var blevet tæt på renafdrevet uden dispensation fra fredningen.

Ansøgeren har i 2017 erhvervet blandt andet arealerne, som ansøgningen angår. På følgende kort er skel for ansøgerens ejendom markeret med blå.

Ansøgeren har i ansøgningen anbefalet, at hegnet får en linjeføring som vist med blå på følgende kort:

Bornholms Regionskommune har anbefalet, at hegnet får en linjeføring som vist med gult på følgende kort:

Fredningsnævnet har den 20. september 2018 foretaget besigtigelse. Indkaldelse til besigtigelsen er den 29. august 2018 sendt per mail.

Ansøgeren var ikke mødt på besigtigelsen.

Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet har på besigtigelsen overordnet anbefalet, at der i det fredede område foretages indhegning af visse arealer for at understøtte fredningens formål og ansøgerens anerkendelsesværdige naturbevarings- og habitatsinteresser for området.

Kommunen har imidlertid anbefalet, at der ikke foretages hegning af det skovareal, der i 2016 blev tæt på renafdrejet uden dispensation. Kommunen har endvidere anbefalet, at der ikke foretages hegning og græsning af egentlige skovarealer, som i henhold til fredningen skal bevares som naturskov.

Kommunen har herudover anbefalet, at også området kaldet Ambrosens Stenbrud hegnes og græsses for at fremhæve klippepartierne. Ifølge kommunen har ansøgeren efter at have indgivet ansøgningen tiltrådt, at hegningen tillige bør omfatte Ambrosens Stenbrud.

Sammenfattende har kommunen anbefalet, at indhegningen får et forløb som vist med gult på kortet ovenfor.

Foreningen Bornholm har anbefalet, at der etableres et hegn med henblik på naturpleje i området, og Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet har anbefalet, at indhegningen får et forløb som anbefalet af kommunen.

Miljøstyrelsen har vurderet, at projektet ikke vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet bemærker indledningsvist, at da det er ejendommens ejer, der ønsker at gennemføre plejen, og da plejen ikke er i overensstemmelse med den af kommunen som plejemyndighed udarbejdede plejeplan, er sagen forelagt fredningsnævnet som en ansøgning om dispensation i henhold til naturbeskyttelseslovens § 50.

Fredningsnævnet lægger til grund, at ansøgeren og kommunen som plejemyndighed er enige om at anbefale, at hegnets linjeføring også omfatter området kaldet Ambrosens Stenbrud. Herefter adskiller ansøgerens og kommunens anbefalede linjeføringer for hegnene sig alene derved, at ansøgeren også ønsker hegning og græsning af arealer, der i fredningen er betegnet som skovarealer, herunder et skovareal, der er blevet tæt på renafdrejet uden dispensation.

Under hensyntagen til Svartingedalens karakter af en typisk bornholmsk sprækkedal med selvgroet skov på de stejle klippeskråninger og med mere åbne naturtyper, hvor dalen har en bredere og mere flad dalbund, finder fredningsnævnet, af dette landskabsbillede, udsigterne og de særlige klippepartier, som var afgørende for etableringen af fredningen i 2013, vil blive fastholdt og tydeliggjort bedst ved, at egentlige skovarealer bevares som naturskov og ikke indhegnes og græsses.

For så vidt angår arealet, der er blevet tæt på renafdrejet uden dispensation, finder fredningsnævnet, at ansøgerens ønske om mulighed for at følge og sammenligne skovens udvikling udenfor og indenfor hegnet må vige for hensynet til så vidt muligt at lade det samlede areal reetablere sig som et skovareal, som det er beskrevet i fredningsbestemmelserne fra 2013.

Som følge af det anførte, men under samtidig hensyntagen til hensigtsmæssigheden ved at skabe et samlet indhegnet område frem for flere mindre og adskilte indhegninger omfattende udelukkende lysåbne områder, meddeler fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, dispensation i det omfang en dispensation er nødvendig til etablering af en indhegning, der følger kommunens foreslåede linjeføring.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Dispensationen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet. Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Modtagere af denne afgørelse

Kopi af denne afgørelse er sendt til Miljøstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen Bornholm, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

Henrik Engell Rhod

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 99 68 83 03

Finn Ole Hansen

bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk
J.nr. FN-BOR-20-2023
Den 25. september 2023

Overfor fredningsnævnet er der den 24. maj 2023 ansøgt om tilladelse til plukhugst af fortrinsvis asketræer og fældning af en mindre gruppe grantræer på ejendommen matr.nr. 38a, Rutsker, beliggende Åhalsegård, Kirkedalsvej 25, 3790 Hasle. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Ejendommen er markeret på dette kortudsnit:

Sagens oplysninger

Ejendommen er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 20. februar 2023 om fredning af arealer i Svartingedalen, der har til formål, at sikre og forbedre offentlighedens adgang til arealerne, at sikre og udvikle det nuværende urskovlignende skovbillede, at medvirke til at sikre arealerne, herunder vandløb, vandhul og lysåbne arealer, som levesteder for et varieret dyre- og planteliv, og at sikre og forbedre dalens natur- og herlighedsværdier gennem rydning og pleje, herunder rydning af spektakulære klippepartier, udsigter m.m.

Fredningens bestemmelser fastsætter blandt andet:

”...

§ 5. Retningslinjer for drift mv. af de forskellige arealer og naturtyper

Skoven [...] skal have et vedvarende skovdække, altovervejende med hjemmehørende løvtræer og buske. Foryngelsen af skoven skal ske ved selvforyngelse, og skovdrift skal ske ved plukhugst. Gamle udgåede træer og stubbe må ikke fjernes.

...”

Skovfoged Ole Holm Petersen, Bornholms Regionskommune, har i et notat af 3. juli 2023 anført:

”...

Fredningsnævnet har modtaget en henvendelse fra Skovdyrkerne øst med forespørgsel om en forestående skovning på Åhalsegård vil være i overensstemmelse med fredningsdeklarationen. Denne henvendelse har fredningsnævnet videresendt til BRK for en udtalelse.

I den forbindelse var jeg d. 20/6 2023 på Åhalsegård sammen med skovdyrkernes skovfoged Simon Falck Wæhrens for at aftale hvordan skovningen kunne foregå for at overholde fredningsdeklarationen. Skoven er meget præget af asketoptørre og jeg aftalte med skovfogeden at de kunne plukke de aske ud som var mest præget af asketoptørre, samt udtynde bevoksningen således at de store træer fik mere plads. Det vil sige at mange aske som senere vil få asketoptørre bliver stående for at få en langsom foryngelse af bevoksningen. Der findes overalt en meget tæt underskov som vil give en god foryngelse af skoven og vil sikre et vedvarende skovdække som beskrevet i deklarationen. I fredningsdeklarationen er det beskrevet at gamle udgåede træer ikke må fjernes. Jeg mener ikke at de udgåede aske kan betegnes som gamle udgåede træer da de kun er omkring 50 - 60 år gamle.

I skovens østlige hjørne står der en lille bevoksning med rødgran. Den bevoksning er det planen at fjerne helt, hvilket jeg ikke ser noget problem i. Det lille areal vil hurtig gro til med forskellige løvtræer.

...”

Fredningstilsynet i Bornholms Regionskommune har den 11. august 2023 oplyst, at plukhugst som ansøgt ikke kræver dispensation fra fredningsbestemmelserne.

For så vidt angår fældning af en gruppe grantræer, har fredningstilsynet oplyst, at der er tale om en rydning på ca. 1500 m² i det nordøstlige hjørne af skoven. (Markeret med rød prik på oversigtskortet ovenfor). Det er fredningstilsynets vurdering, at det ikke vil være i strid med fredningens formål, men vil være i modstrid med deklarationens bestemmelse om, at ”skovdrift skal ske ved plukhugst”, og at det ansøgte derfor kræver fredningsnævnets dispensation.

Fredningstilsynet har om Natura 2000 og Bilag IV-arter oplyst, at arealet ikke indgår i et internationalt beskyttelsesområde (Natura 2000). Det nærmeste Natura 2000-område på land (nr. 184 Hammeren og Slotslyngen) ligger i en afstand af ca. 6km. Det er kommunens vurdering, at det ansøgte ikke i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, vil kunne påvirke et Natura 2000-område væsentligt eller medføre beskadigelse af plantearter eller yngle- og rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV. Den

gruppe af nåletræer, man ønsker at fælde, er hugstmodne rødgraner på ca. 40 år, der har stået meget tæt. Stammerne er derfor lange og slanke, og det vurderes ikke at være levested for flagermus.

Danmarks Naturfredningsforening har i mail af 30. august 2023 oplyst, at man ikke har indvendinger imod den foreslåede plukhugst og skovning.

Fredningsnævnet har ikke foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelser, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, og hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for, og hvis det ansøgte ikke kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for nærmere bestemte dyrearter eller ødelægge nærmere bestemte plantearter i alle livsstadier, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 - 3.

Fredningsnævnet tiltræder fredningstilsynets vurdering, hvorefter det ikke er nødvendigt med en dispensation til at foretage den ansøgte plukhugst, idet fredningsnævnet dog finder, at pågældende træer bør mærkes efter fredningstilsynets nærmere bestemmelse.

Fredningsnævnet tiltræder fredningstilsynets vurdering, hvorefter det ikke er i strid med fredningens formål, at fælde den omhandlede gruppe grantræer, og fredningsnævnet tiltræder fredningstilsynets vurdering af Natura 2000- og habitatsforhold. Fredningsnævnet skal herefter vurdere, om der bør meddeles dispensation til det ansøgte.

I medfør af § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler nævnet dispensation til fældning af den omhandlede gruppe grantræer. Fredningsnævnet lægger herved vægt på, at der er tale om et lille areal, og at den pågældende gruppe grantræer er tilført området og ikke er naturligt hjemmehørende på det fredede areal.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet. Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevarerklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førstestansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Modtagere af denne afgørelse

Kopi af denne afgørelse er sendt til Miljøstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen Bornholm, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'H' followed by a long, sweeping horizontal stroke that ends in a small loop.

Henrik Engell Rhod